

MODRA
OPTICA
LETO
VIII

M O D R A P T I C A

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 stranih). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Ulica 29. oktobra (prej Rimska cesta) št. 1. Telefon 3163. št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 2. ŠTEVILKE

JANUAR

Miško K.: Mrtvo ognjišče

Anton Podbevšek: Iz Cvelbarjevega dnevnika

Maksim Gorkij: Rabelj

Gelč Jontes: Nova sreča in konec lajnarja Lovra

Razno

MRTVO OGNJIŠČE

MIŠKO K.

(Nadaljevanje)

Zato se je stari Čizmazija umaknil. Ne, iz hiše ni šel, ker ni imel kam iti.

Samo z velikim molkom se je obdal. Gledal je, kako delo napreduje, gledal otroka, ki sta se bodisi igrala na pomladnem soncu ali pa poskušala pomagati pri delu. In gledal je Tonija kako se suče okoli žene, kako pazi na njo in kako se mu obraz zadovoljno smehlja, kadar jo sliši, da poje, ali pa se smeji zvočno in jasno.

*

Toni pa se čedalje zadovoljnejše smehlja. Njegov obraz je poln nekega posebnega smeha, kakor ga imajo otroci, kadar se jim kakšna stvar zdi lepa in velika. In zdaj se zgodi, da včasih pogladi po glavi Barico ali pa Tineka, česar prej ni nikdar napravil. Suče se okoli žene čedalje očitneje, in zdi se, da brez nje ne more napraviti niti koraka. Na vsako proščenje gresta, ko je poletje, gresta po sejnih, tam sedeta v gostilno in se šele proti večeru vračata. Vedno sta skupaj, vedno se imata o čem pomeniti, vedno se nečemu smejeta.

Bogve, čemu se smejeta, misli stari Čizmazija.

Stari Čizmazija je nemiren, sumi za vsem nekaj, pa se ne more dokopati do jasnosti. Začel je zalezovati oba, kakor bi se mu moglo nekaj posebnega razodeti. Kadar se peljejo na polje, da se ne moreta nikdar naravnost pomeniti, prisluškuje, opazuje, a ne vidi ničesar, razen tistega večnega smehljaja na Tonijevem obrazu, in ne more ujeti drugih besed kakor vsakdanjih in nekaj tistih toplejših šegavih, izrečenih naposled z veliko previdnostjo. Včasih vidi, ako je posebna prilika, kako se vodita za roke kakor deca. Nekoč ju je tako ujel: bilo je na praznik in šla sta na polje. Stari Čizmazija je pasel krave po meji. Vodila sta se za roke, mahala z njimi, gledala nekam naprej, Marta je pela, Toni — pa je bil resen in je gledal predse po polju in se le včasih ozrl na ženo.

Neke nedelje popoldne pa se mu je le posrečilo ujeti pomen in skrivnost te velike Tonijeve sreče. Stari Čizmazija je ležal za slamo, da ga nihče ne bi našel in ga ne bi poslali na pašo. Bil je utrujen zaradi vremena, ki je kazalo, da bo v kratkem dež, ako ne že ponoči. Vročé sonce se je upiralo na vrt in le pod jablanami je bilo nekaj prijetne sence. Sinice so pele po drevju, drugače pa je bilo vse mrtvo, razen da so vmes enkrat zakrakale kure, ko se je jastreb spustil nekam na sosedov vrt. Potem je ta jastreb plul spet visoko pod nebom: ni imel sreče.

Stari Čizmazija ga je gledal, kako mirno plove ta veliki ptič, kako kroži, ne da bi kdaj zganil s krili. Tako lete samo še štrki, kadar se dvignejo ob lepem vremenu visoko pod nebo.

Tedaj je zaslišal, ko je že hotel rahlo zadremati, da nekdo govori v bližini. Prisluhnil je: bila sta Toni in Marta. Šla sta po travi, stari Čizmazija ju je zagledal, medtem ko onadva njega nista mogla videti. Trava je bila visoka, vrtov še niso pokosili.

»Tu,« je dejal Toni in sedel v travo pod jablan, komaj deset metrov od očeta, ki se je potuhnil za slamo. Marta je za trenutek postala, se ozrla prek na sosedov vrt, na levo in desno, potlej pa takisto sedla v travo k možu. Naslonila se je na Tonija, na njegovo ramo, utrgala je belo rožo, s tistim velikim cvetjem, ki jih je travnik vso pomlad poln in ki cveto tudi po vrtovih.

Molčala sta, Martina roka je utrgavala lističe na roži, kakor bi štela: ja, ne, ja. Toni je gledal odpadajoče bele lističe, se smehljal kakor sploh zadnje čase, naposled pa rekel:

»On ali ona?«

»Ne,« je odvrnila, »nisem to hotela.«

»Ne,« se je smehljal, »to si hotela, priznaj.«

»No, pa naj bo,« je pritrdila, »ako hočeš.«

»Kaj je pokazala roža? Fanta?«

»Ne, ni pokazala.«

»Je, vem da je pokazala fanta, samo nočeš priznati.«

»No, pa naj bo, ako tako hočeš. Fanta je pokazala.«

»Saj sem vedel — Tonija,« je govoril živahno.

»Ne, zakaj Tonija. Naj bo kaj drugega.«

»Ali to ime mar ni lepo?«

»Ne vem,« je odvrnila. »Ako tako večkrat ponavljaš to ime, potlej več ni lepo. To-ni-to-ni-to. Na, ponavljaj in poslušaj samega sebe.« Toni je menda za sebe ponavljal to ime, potlej pa dejal:

»Saj mu pa lahko damo kakšno drugo ime. Na priliko Marko, kakor je ime očetu.«

»Tudi to ni lepo ime.«

»Katero pa potlej?«

»Ne vem,« je odvrnila, ker pa je bil nekam nejevoljen zaradi tega, je pridjala: »Sicer pa je lahko tudi Toni. To se je samo meni tako zdelo. — A kaj, ako bo dekletce?«

»Ne, ne bo dekcle,« je dejal Toni prepričano. »To vem. Fant bo.« Pa se je nekaj zamislil in nato rekel: »Če pa bo že dekcle — no da, saj je tudi dekcle mnogo vredno, in če bo kakor si ti — no, potlej naj ji bo ime kakor je tebi.«

»Marta?«

»Da,« je prikimal. »To ime mi je vedno ugajalo.«

»Že takrat, ko si lazil za mano?« se je smejala in ga gledala.

»Lazil!« je vzkliknil. »Prav za prav nisem lazil, temveč sem te samo rad imel. No, in čeprav bi bil lazil za teboj. In kaj si ti imela od tega, če si bila z drugim poročena? Nič, to je. Dva otroka imaš, dobila pa nisi od njega zemlje, ne česa drugega.«

»Zemljo morajo dati starši otrokoma.«

»Ako dajo.«

Kratek molk, ko je potekel ta prvi razgovor.

»Zaspana sem,« je dejala naposled Marta.

»Leži, pa spi,« je dejal Toni. Legla je v travo, dočim je on še sedel in jo gledal v obraz.

»Ko bo čas gnati na pašo,« je dejala Marta zaspano, »naj oče ženejo.«

»Ne, danes lahko Barica in Tinek ženeta. Naj se malo odpočijejo.«

»Le od česa naj odpočivajo,« je rekla. On na to ni rekel ničesar. Pač pa je ona nadaljevala: »Zakaj me tako sovražijo? Saj jim nisem ničesar napravila. Operem jih, kuham, vse jim postrežem, ne kričim nad njimi.«

»Eh,« je zamahnil Toni z roko. »Kaj pa hočeš —. Star človek, drugačen ne more biti. Pa saj so dobri, samo sitnarijo včasih.«

Potem nista več govorila o tem. Zdelo se je, da je Marta zadremala. Toni se je naslonil ob jablan in stari Čizmazija je videl, da so mu oči zlezle skupaj.

Stari Čizmazija se je dvignil in se za slamo splazil na drugo stran, da ga ne bi opazila. Nič več ga ni strpelo v tej prijetni senci.

»Predvsem,« si je dejal, »ne ženem na pašo.« Zakaj pa deca ne bi gnala. Potlej pa ga je obšlo: otrok bo. Taka je torej ta stvar. Otrok — je mislil dalje. To samo na sebi ni bilo nič posebnega, celo nekaj razveseljivega. Kolikokrat je stari Čizmazija mislil, ko se Toni ni hotel ženiti: pri hiši ne bo ostal nihče domačih. Ime bo splahnelo. Čemu vse veliko gospodarstvo, ako ne veš, čigavo bo. Ko pa se je Toni oženil in vzel vdovo z dvema otrokoma, ga je to še bolj plašilo, čeprav ni nikdar ničesar omenil sinu: Marta ne bo hotela otrok, zato, ker dva že ima. Povrhu bo računala, da hiša in zemlja tako preideta na njuna otroka.

Zdaj pa se izkaže, da bo otrok, da bo to vendar samo nadaljevanje starega Čizmazije. On pa s tem ni bil zadovoljen. Zadovoljen bi že bil, ali v tem se je skrivalo nekaj večjega, česar pa zaenkrat ni mogel odgonetiti.

Poslej se je izogibal še bolj sinu in Marti. In svojevrstna mržnja do njiju se mu je porodila v srcu.

*

Prišel je čas, da je Marta rodila. To je bil vrhunec Tonijeve radosti. Hkratu pa njegovega nemira. Prve mesece, ko je Marta postala mati, je bil neumen od sreče. Ni ji niti dovolil delati. Kasneje Marta sploh ni smela več prijeti za delo. Opravili so vse Toni, oče in mala Barica. Barico so postavili k ognjišču in s Tonijem sta kuhala; jedila, ki sta jih znala kuhati, so se vrstila obupno enolično. Stari Čizmazija pa je prevzel hlev, kjer je moral očistiti živino, goniti na pašo vsak dan, kadar niso delali s kravami. Marta pa je posedala na postenju, se grela, ko je prišla jesen, šla malo na polje, dela pa se ni smela dotakniti, čeprav jo je mikalo. Toni se je še vedno sukal okoli nje, ji gledal v telo, nato v obraz, ki je bil grd, pegast, kjer so samo oči ohranile svoj prvotni sijaj.

Marta je imela res roditi. Babica se je sukala okoli hiše kakor mačka okoli ognjišča. Marta se je še vedno gibala po hiši, videl si jo, kako je prišla v kuhinjo, kako je postala za trenutek na postenju. Zahotelo se ji je, da bi posegla po delu, ako bi ji bil mož dovolil. Pa so jo vedno spravili v sobo, češ, da bodo že sami opravili.

Res so sami vse opravljali. Samo Toni se tiste dni ni ganil od hiše. Oče je moral preorati neko krpno, Barica mu je priganjala krave, Tinek pa je tam sedel pri ognju, zakaj Toniju se je zdelo, da je najbolje, če so vsi zdoma.

Tedaj je babica izrekla: »Mislim, da bo težek porod.«

Toni je zapičil v njo pogled, kakor da ni razumel.

»Kako težek?«

»Tako,« je odvrnila nejasno. »Tako se mi zdi. Njena mati je tudi vedno težko rodila in ona sama je že prva dva komaj prenesla. Takrat sem ji rekla, da ne sme več roditi.«

Toni jo je gledal. Ni mogel vsega dobro dojeti, toda slišal je jasno, da je nevarnost v bližini, in to ga je zmedlo. Zasovražil je babico, staro žensko, s hladnim tujim obrazom. Nje to ni nič motilo, kakor pogrebcev ni nikdar motilo, ako so koga zakopali, za katerim je vsa vas jokala. Tako je ona stala ob porodu polovice vasi hladno, skoraj sovražno. Ni pojmila, s kakšno ljubeznijo in radostjo je čakal on na to, kakor da bi se odločalo o njegovem življenju. Zdaj ga je življenje prvič poklicalo in dvignilo, veselil se je, kakor se veselijo vsi drugi ljudje, imel je sijoč obraz in zdelo se mu je, da je vendarle vredno živeti in da je žena nekaj posebnega v življenju.

Ves dan je tako premišljal, dokler Marta naposled ni legla in je prišel tisti čas. Babica se poslej ni ganila iz hiše, temveč posedala, nekaj kuhala za Marto in zase, samo njen obraz je ostal slejkoprej enako hladen, nečloveški, njene oči mlačne, tuje, kakor bi sovražile to majhno srečo, ki čaka Tonija.

Potem se je vse vrstilo z neko posebno naglico in čeprav sta vmes potekla dva dneva. Zakaj trebalo je iti po zdravnika, trebalo teči po duhovnika, za vsak slučaj, kakor je babica rekla. Domači so prestrašeno gledali to početje, dočim je Toni begal in se vračal z isto naglico, kakor bi sam prinašal pomoč Marti in otroku. Babičine oči so ostale enako hladne, tuje, neprijazne. Ko je duhovnik prišel, šele tedaj je ona pobožno klečala in molila. To je bilo pa edino, pri čemer ni ostala brezbrizna.

Uspeh teh dveh dni, ki ju je Toni preživel v vročici in negotovosti, je bil, da je na postelji ležal mrtev otrok, s čopom las na glavi. Bled, droben obraz je razodeval mirnost, ki ga življenje še ni moglo vznemiriti. Tako je ležal mali Toni na postelji in v sobi je bil velik mir.

Stari Čizmazija si je ogledal otroka, nekaj pokimal in zamrmral in šel, Tinek je stal nekaj časa ob majhnem truplu in ni mogel razumeti, da mu je to brat. Barica pa se je izognila temu bratcu: ni ga hotela videti. Tudi Toni sam si je samo mimogrede ogledal tega svojega potomca, ki je umrl, še preden je pogledal svetlobo, padajočo skozi okna.

Nekaj ur je ležal otrok na postelji, dokler Toni ni napravil majhne krste iz jelševih blanj. Postlali so otroku z oblanjem, in spodaj pognili prtič. Zabili so krsto, podobno majhnemu zaboju ali pa kletki za zajce. Tinek in Barica sta se morala obleči. Tinek je dobil velik lesen križ v roke, okrašen z zapoznelimi krizantemami, Barica pa je tako koračila poleg. Oče je vzel zaboj pod pazduho in izognili so se hišam ter krenili po vratnicah proti cerkvi. V cerkvi je malo zvonilo pa nič tako kakor če kdo umre, temveč kot bi se mežnar spomnil, ker je lep poznojesenski dan in je treba malo zvoniti.

Prišel je duhovnik, se ustavil pri negloboki jami, kjer so stali Toni in otroka, nekaj malega poškopil z vodo in odšel. Toni je zagrebel zaboj v jami, zasadili so v zemljo križ s krizantemami, nihče ni molil ne jokal ne se smejal, niti ni bil žalosten. Vse je bilo tako hladno kakor ta jesen.

Jesenski veter je pripogibal krizanteme nad grobovi, kjer so na križih viseli venci že usahljlih rož od vseh svetnikov.

»Tak no,« je dejal naposled Toni, ko so se ločili od groba, ki ga bodo poslej vsako leto še samo enkrat mimogrede pogledali. »Pojdita domov. Jaz že pridem.«

»Kam pa vi greste?« je vprašal Tinek.

»Jaz grem tako. Kar pojdi z Barico, ona že zna domov.«

Toni je zavil v vas, z mirnim obrazom, samo s kalnimi očmi. Otroka pa sta se spustila po pokopališču navzgor, da bi se vrnila skrivaj, kakor sta prišla. Barica je držala Tineka za roko; ko sta bila že daleč, se je ozrla za očetom, ki ga ni bilo več in rekla:

»Hvala Bogu, da je umrl.« In Tinek je strmel pred temi besedami.

Vse leto so mirno preživeli. Videz je bil, da se prav za prav ni nič zgodilo, kakor se tudi v resnici ni. Vendar — med ljudmi je nastalo čudno razpoloženje in nezaupni so postali drug do drugega.

Tonijevo življenje je tonilo, kakor se je bilo dvignilo. Nenadoma se je bil razživel, smehljal se je vedno in obšlo ga je posebno razpoloženje, ki si ga nihče ni znal pojasniti. Zdaj se je to življenje umirilo. Nič več se ni smehljal, ni bil prijazen do nikogar, samo delal je. Delo je bilo poslej ves smisel življenja. Tako so morali delati tudi vsi drugi. Marti ni več posvečal tiste pozornosti kakor prvo leto. Celo izogibal se ji je. Na večer sta legala v isto posteljo kot dva tujca.

Marta ni več pela. Pesem, ki je vedrila prej v hiši in ki jo je pela Marta vsako jutro in vsak večer pri ognjišču, je utihnila, da ni nihče vedel kdaj. Kakor nenadoma preneha slavec, kadar je blizu poletja, tako je utihnila ona. Slavec pride spomladi, ko ni še nobene ptice, in tedaj je njegova pesem močno opazna. Vse ga posluša in oči so široko razprte od radosti. Ko pa pride visoko poletje, tedaj zamre ta pesem in nihče ne žaluje po njej.

Pri Čizmaziji je vse mirno, vse tiho. Ne — zdaj začenja prepevati Barica. Kadar sedita s Tinekom na soncu ali pa se zbudita zjutraj, se z njima prebudi pesem. Če ženeta na pašo, ju spremlja pesem, kadar se vračata z njiv, ju spremlja pesem. In zato se zdi, da v tem domu poslej pesem ne bo nikdar zamrla.

Pa to zdaj še ni tista pesem: nekam tiho zveni, otroško. Razodeva košček mladostne sreče, ki je ne more nič motiti.

Vendar — za Tonija te pesmi ni. Premladostna je še, da bi mu vzbujala isto, kar mu je Martina pesem. In pojejo jo tuji otroci. Še nikdar ni tako močno občutil, da so ti otroci tuji, deca tujega moža, moža, ki ga je on nekoč po tihem sovražil. Ako bi z leti z njima prepeval njegov otrok, tedaj bi bilo to vse drugače.

On pa je svojega otroka ponesel na pokopališče, v majhnem zaboju, in kakor bi tedaj ponesel tja svoje življenje, ki se je v poznih letih prebudilo. Nihče ni spremljal tistega pogreba, nihče ni žaloval za njim, še samemu se ni utrnila ena sama solza; tiho se je vse zvršilo in za vsem je ostala samo praznina.

Stari Čizmazija je ostal kakor je bil. Zato, ker se življenje samo ni več spreminjalo. In tako je bilo usojeno, da pojde življenje do konca po tej mirni, zložni poti, brez velikih presenečenj in bóli.

In vendar je moralo priti v to življenje nekaj, kar ga je vznemirilo, kar ga je spravilo za čas iz ravnovesja.

Začelo se je z bratvijo. Marto je brat povabil v gorice. Vabil je tudi Tonija, on pa se je izgovoril, da je preveč dela pri hiši. Dela je bilo res dovolj. Pač pa je šel z njo Tinek, ta ni bil za delo.

To ni bilo nič posebnega. Bila je taka navada in Toni ni bil v nikakih skrbeh zastran tega.

Po dveh dneh se je Marta vrnila in začela z delom, kakor ga je prej pustila. Na mizi je stala pletenica z grozdem in komur se je zljubilo, je posegel po njem.

Šele teden dni kasneje se je vrnil od nekod stari Čizmazija. Nosil je s seboj veliko skrivnost. Iskal je prilike, da bi se porazgovoril s Tonijem.

»Kakšnega vruga pa je to počela v goricah?« mu je naposled le rekel.

»Kdo?« ga je sin pogledal.

»No — ona; Marta.«

»Kaj pa je počela?« Nič posebnega razburjenja ni kazal.

»Povprašaj jo. Naj ti sama pove.«

»Kdo pa je vam kaj rekel?«

»Kdo mi je rekel,« je menil stari Čizmazija. »To nima pomena.« Bil je nekoliko v zagati. Povedala mu je Treza. S Trezo ni govoril od tistikrat, kar se je odselil k Toniju. Pred nekaj dnevi pa ga je ustavila na lepem na poti in mu vse povedala. Zato mu je bilo zdaj neprijetno, ker je takrat rekel Toniju, da s Trezo in z Ivanom ne bo nikdar več govoril. Toda, kako naj bi se ji bil izognil, ko ga je ustavila in mu začela pripovedovati lepo, kakor da se nista nikdar sprla ali pa da je že zdavnaj vse pozabljeno, le prilike ni bilo, da bi se bila na lepem pomenila. »Treza mi je povedala,« le naposled priznal.

Toni ni rekel ničesar. Šele čez čas je dejal:

»Si je že kaj izmislila. Bolí jo glava. Saj jo bo še bolj.« Vendar — tudi sam ni imel pravega pokoja. Res, da se je življenje umirilo, da sta se z Marto oddaljila drug drugemu, bila pa je le njegova žena in ni hotel, da bi se kaj govorilo o njegovem domu po vasi. Zato je iskal prilike, da jo najde samo, kakor je iskal prej oče, da njega najde. In ko jo je našel, je dejal naravnost:

»Kaj pa si počela v goricah?«

Marta se je najprej osuplo ozrla po njem.

»Kaj naj bi bila pa počela?«

»To te vprašam. Jaz ne vem, samo govorijo po vasi, kaj si počela.«

»Tako,« je dejala. »Iztikaš za tem, kaj govorijo po vasi,« je menila malomarno. »Lepe stvari počneš.«

»Jaz ne stikam po vasi,« se je zagovarjal, »toda vprašati te bom menda smel, ako mi prihajajo domov pripovedovat.«

»Rada bi vedela, kdo toliko ve o meni, da ti prihaja domov pripovedovat.«

»Tudi to nima pomena,« je menil on. »Vprašal sem te: ali je kaj na tem govorjenju ali pa ljudje samo klepetajo. Ti mi pa nisi odgovorila.«

»Kaj naj ti pa rečem? Na molek nisem tam molila, to je res, ker to ni mesto za to. Ali pa naj se mar ves dan jočem? Mar človek še ne sme zapeti?«

»Ako je bila samo pesem,« je menil, in dalje ni spraševal. — Pela je tam, ga je obšlo. Nekaj čudnega je bilo v tem. Doma že dolgo ni pela, v svetu pa poje. Šele zdaj je skušal natančneje razmisliti vse, kar se je zgodilo v skoraj enem letu, to je: odkar je rodila in je otrok umrl.

Vse, kar je bilo med njima, se je ohladilo. Tako neopazno je splahnelo. Nikdar se tega ni zavedal, ker na to ni mislil. Tudi ni čutil nikake potrebe, da bi bilo kot je bilo prej, zato se je lahko zgodilo, da je šlo, ne da bi kdo pogrešal lanske topline pri hiši. Samo oni, ki so stali dalje, so vse to opazili. Opazil je to veliko spremembo predvsem oče Čizmazija. On pa je molčal, ker to niso bile njegove stvari.

Šele zdaj se je mladi Čizmazija spomnil, da se je nekaj zgodilo v njegovem življenju. Eno samo leto je cvela ljubezen kakor roža, ki jo imaš v oknu: sedem dolgih let čakaš, da vzcvete. Potlej vzcvete in nikdar več. Lep cvet ima in oko se ga ne more nagledati.

Nekaj dni je bil v hiši mir. Delo se je nadaljevalo, tisto pozno jesensko delo: s polja se je preneslo na vrtove, pred hišo, v shrambe. Redkokdaj se še kdo zapelje na njive, kadar je lepo vreme; orje poslednje njive, ki bodo čakale do pomladi. Pripelje voz vejevja, ki ga je naklestil kje v meji ali ob jarku. Samo krave se še pasejo. In to ves dan. Ker otroka hodita v šolo, je za pastirja stari Čizmazija. Pasel bo, dokler ne zapade sneg. Vsak drugi dan mu kupijo zavojček tobaka in potlej ga na vse načine obrača, da mu ga ne bi pred časom zmanjkalo. Ko dogori v pipi, iztrese ostanek v dlan, ono, kar ni izgorelo na dnu, in to potisne z desnim kazalcem nekam za čeljust na levo stran. Potlej pa prijetno pljuva. Leži pri pastirskem ognju, prisluškuje, o čem mladina govori in počasi zadremlje, dokler ga na večer ne prebudijo. Vmes mu pastirji spečejo krompirja, ki ga je prinesel s seboj v žepu, použije ga in potlej zopet dremlje, ko je prej še malo povlekel iz pipe. Življenje se je poenostavilo; brez kakšnih sprememb se vleče dalje kakor oblaki na nebu: pridejo da ne veš odkod, in zamirajo, ne da bi vedel kam. Ne prinašajo ne dežja ne nevihte, niti sonca ne zakrivajo.

Skoraj takšno je življenje doma: brez dogodkov, brez nevarnosti, brez radosti. Vse je mirno, tiho. Življenje ima samo en smisel: v delu. Vse, kar je izven tega, nima pomena.

Ali pa ga nekoč le ne bo imelo?

Toni prav za prav ni nikdar natančno vedel, kdo mu je bil spet nekaj povedal o Marti. Zato, ker ni bilo važno, kdo kaj pove, temveč kaj pove. Oseba je utonila v megli, med ljudmi, samo dejstvo je ostalo. In z dejstvom se je nekega dne pojavil Toni pred Marto.

»Kaj je prav za prav bilo v teh goricah?« je vprašal in jo grozeče gledal. Zdaj Marta ni osupnila kakor prvokrat, temveč se je prav mirno ozrla v njegove oči. Zdelo se ji je, da še nikdar ni videla teh njegovih oči: bile so na videz mirne, malce krvavo obrobljene, bog ve od česa, ker Toni ni popival in nič drugega takega počel, da bi imel krvave oči. Ali je prišel s takimi iz vojske? Tudi jo je obšlo, da vidi njegov obraz prvič razločno: bil je star, že močno naguban. Brki so mu viseli pobešeno nad usta, včasih jih je z dlanjo popravljal.

»Pa kaj hočeš s temi goricami?« je dejala mirno, vendar je bilo nekoliko nejevolje v njenem glasu.

»Ničesar nočem — toda, rad bi vedel, kaj je bilo. Ti praviš: Nič ni bilo. Zakaj pa potlej prihajajo in mi pripovedujejo —.«

»Kaj pa pripovedujejo?«

»Kaj pripovedujejo —. Neumnosti. Saj vem, da si počela neumnosti. In to me mnogo ne briga. Nikdar te nisem spraševal po tvojem življenju.«

»Kaj pa hočeš ti z mojim življenjem? Jaz nisem bila dekle, ko sva se poročila, bila sem vdova z dvema otrokoma in ti ju nisem skrivala. Če sem imela dva otroka, sem pač z nekom živela. Kaj pa hočeš?« Nekaj ji je zagorelo v očeh. Gledala ga je. »Saj si dovolj star, pa boš zdaj začel?«

Bil je presenečen. Gledal jo je in je ni razumel; še nikdar ni bila z njim takšna. Vedno sta se lepo pomenila, ako je bilo kaj takega. Vedno se je smehljala. In zdaj?

»Da,« je pokimal. »Tudi ti nisi preveč mlada. In ako sva že dovolj stara, tedaj se lahko pomeniva mirno, da ne bo nikakega nesporazuma. Nočem, da bi ljudje govorili in mene imeli za bedaka. Temveč, ako je že kaj na stvari — naj pa še jaz vem.«

»Torej kaj hočeš?« je dejala že mirneje.

»Da priznaš odkrito: ali je bilo ali ni bilo?«

»Kaj naj bi bilo?«

»Da si res počela neumnosti —.«

Gledala ga je nekaj časa, potlej pa dejala: »Torej sem počela neumnosti, ako ti je to dovolj.« Okrenila se je in šla. Stal je, kakor bi ga nekdo udaril po glavi, in gledal za njo. Zdelo se mu je, da se je nekaj porušilo.

*

Nikakega odgovora ni več zahteval od nje. In če mu je še kdo kaj rekel, se je samo nejevoljno okrenil, ne da bi kaj odvrnil, ter šel. To je bilo vse. Kljub temu je le izvrtal po malem, kaj je bilo. Ako bi mu bil kdo povedal dan po njenem povratku iz goric, bi morda kaj napravil. Ker pa se je vse tako po malem kuhalo, je naposled bilo vse nekaj vsakdanjega, najmanj pa se mu je zdelo, da bi z Marto o tem še govoril.

Vendar — zdaj se je prebujalo v njegovi zavesti. Nikdar ni mislil na te stvari in najmanj, da bi ga bilo kdaj razburjalo. Vse, kakor je bilo, je bilo dovolj naravno in ni zahtevalo od njega nikakega odgovora.

Vzel si je za ženo vdovo iz posebnih razlogov. Celó zato, da bi se s tem nekako izognil tistim sumnjam, ki bi jih lahko imel, ako bi vzel dekle. Tudi je bistvo vdove izključevalo vse tisto, kar pri dekletu mora nastopiti: najprej je zadovoljna z novim stanom, lepo živita z možem, nenadoma pa se spreta in ona pobegne. Niti se nista še dobro sprla in že je pri materi in treba je velike komedije, preden jo spraviš spet k hiši. Potlej — ljubezen mladega dekleta je kakor sen: nenadoma se zave, da ni to tisti, ki ga je ona ljubila, temveč da tisti še vedno prepeva ob večerih po vasi. Nekaj let sicer mirno živita, po letih pa si ta prevarana ljubezen poišče nadomestila možu. Ne sicer v svojem ljubimcu, temveč se nepričakovano pojavi nekdo nov. Potlej — preračunal je svoja leta, in k tem letom vzeti mladega dekleta — ne gre. Ti se postaraš, pretolčeš do šestdesetega, njej pa je šele pet in trideset.

Vdova — to je bilo nekaj mirnega, uravnovešenega. Celó vdova z otroki. Mislil je na tisto mirnost, ki je krasila njegovo mater, kar jo je poznal: pripravnost za delo, neutrudljivost, spretnost, nedeljska pobožnost in lep red v hiši, bele stene z zelenim pasom.

Še si je želel: enega otroka ali morda celo dva. S tem bi bilo življenje zaključeno in izpolnjeno.

Življenje se mu je vedno kazalo mirno, lepo. Zgodilo se je včasih kaj na vasi: pomnil je en umor, dva poboja, nekaj vsakoletnih tatvin, nekaj

nezakonskih otrok na dolga razdobja, nekaj zakonskih nezvestob, ki so se mirno končale, vse to pa se je odigravalo tako daleč od njega, da ga niti malo spravilo iz ravnovesja. Kakor če gledaš ob poletnem večeru na severno nebo: nekje daleč je oblačno, bliska se, ako prisluhneš, čuješ celo rahel odmev grmenja, vendar je vse tako daleč, da te niti malo ne plaši. Za tvoje polje ni nevarno, niti za tvojo hišo. — Tako se je dogajalo vse to, ne da bi kdaj motilo Tonija. Tudi ni nikdar mislil, da bi se kdaj moglo zgoditi nekaj podobnega v njegovi hiši.

Pa se je le preokrenilo. Počasi se je spreminjalo in se nabiralo.

*

Zimo so prebili v sobi. Posedali so okoli peči, lupili bučno seme, Marta je predla ves dan, deca je hodila v šolo, stari Čizmazija je pokašljeval, tlačil bago v usta in ni vedel, kam naj pljuva, dokler Toni ni napravil lesenega pljuvalnika, kamor je nasul žaganja in ga postavil za duri. Pretolkli so božič, Novo leto, nasekali drv v gozdu za vse leto, in nič se ni zgodilo. Marta je živela mirno, delala, kakor vedno, samo pela že zdavnaj več ni. In zdelo se je, da nihče ne pogrēša te njene pesmi. Zvečer je prihajal sosed Andrašev in še kdo, razgovarjali so se, presojali tiste malenkosti iz sveta, ki so prišle v Ravno z dolgo zamudo in ki so celo prodrle do Čizmazijevega doma. Sklepali niso o tem nikdar nič, ker niso imeli želja, da bi se svet spremenil. Ne, želje so že imeli, toda to je bilo tako globoko zakopano v srcih, da se niso prav nič vznemirjali, ako se ni zgodilo za nje nič prijetnega. Za življenje odgovarjajo drugi. Navduševali so se za Ameriko, kamor so začeli odhajati ljudje in kjer so služili denarje, ter pošiljali domov. Pa to je ostalo zaenkrat samo pri navduševanju, šel tedaj še ni nihče, ker so videli, da se tu naposled le živi, pa čeprav po malem in skromno.

Potem je prišla pomlad, prinesla nekoliko več življenja, obilo dela, lepe večere z mehkim nastrojenjem, fantovske ljubezni. Visoko poletje so ljudje prebili v delu in senci, hodili na proščanja in na sejme.

Toni ni več hodil po proščanjih kakor prvo leto. Celo k maši je šel redko. Na sejem je šel vsega samo enkrat, ko je premenjal kravo. Tedaj je šla z njim Barica.

Zato pa ni zamudila prilike nikdar Marta, kar je bilo nekaj čudnega. Ne takoj spočetka: saj so šle po večini vse ženske. Pa čeprav niso imele ničesar kupiti. Pač: kupile so kakšen lonec, kakšno skledo in to je bil dovolj velik razlog, da so šle po dve uri daleč na sejem pa čeprav so mogle isto kupiti doma, ko se je lončar vozil okoli. Zato se Toni ni razburjal, da žena gre na te sejme. Vselej so bile kakšne potrebe: ni mogla kuhati, razbila se je skleda, treba je bilo kupiti kakšno krpo za deco, za sebe, za Tonija srajco, za dedeka hlače. To vse je bilo tako razdeljeno, da je lahko šla na vsak sejem. S proščnji je bilo laže: nekaj sorodnikov je sama imela po okoliških vaseh in farah, nekaj so jih imeli Čizmazijevi, ki jih je ona izgrebla in rekla, da jih obišče z deco. In proščanja so bila ob nedeljah, ko ima človek dovolj časa; potlej ali že leži doma v senci ali pa kam gre. Marta je šla.

Marta pleše po proščanjih.

Marta poseda po gostilnah z nekim Kelencem.

Marta je bila pijana.

Nikdar niso novice hitro prodirale v Čizmazijev dom, tokrat so bile še počasnejše. Ko je že vsa vas govorila o tem, Toni ni vedel še ničesar. Bil je ves v delu. Ves teden je garal, prav iskal je dela. Samo v nedeljo je legel v senco, ko so drugi odšli k maši. Tam je najprej molil iz molitvenika, potlej pa zadremal. Opoldne so ga poklicali k obedu. Popoldne pa se je odpravil na polje, ogledoval njive, našel kje kakšnega starejšega človeka in se z njim razgovarjal do večera. Nikdar ni rekel Marti kakor prvo leto: Greva na polje. Če pa je ona rekla: Grem na proščenje, je nekaj zamrmral in dalje ni spraševal.

Prišla je jesen in šele na jesen so prve novice o njegovi ženi prodrle do njega. Najprej rahlo in ni se menil za nje. Potem mu je nekdo na lepem vse povedal.

Zdelo se mu je, da mu srce zastaja. Ne zato, ker bi to bilo kaj posebnega, temveč, ker se je v teh letih v njem nabralo počasi in bilo je potrebno, da izbruhne.

Pa ni izbruhnilo, ko je prišel domov. Marta je stala pri ognjišču. Ozrl se je po njej. Njen obraz je bil kakor vedno: rahlo dolgočasen. Vedel je, da se dolgočasi, toda, saj se je tudi on. Plamen iz peči ji je ožarjal okroglo lice, oči so včasih zagorele, vendar — to ni bil ogenj v njih, ki bi gorel zanj.

Prvo leto bi jo bil povprašal. Morda bi se tako poravnalo. Sprla bi se, vendar bi se Marta izogibala, da se toliko ne bi o njej govorilo. Mogoče bi ji celo prepovedal hoditi po proščenjih, prepirala bi se vsako nedeljo, tako pa je on tuhtal.

Ko je prišel prvi sejem, se je on odpravljal na delo, Marta pa se je oblačila, da pojde nakupovat za jesen obleko. Ni ugovarjal, pač pa je rekel:

»Barico vzemi s seboj.« Nič posebnega ni bilo za tem, vsaj na videz.

»Kdo bo pa tebi pomagal orati?« je dejala. »Ona ostane doma.«

»Potlej naj pa gre Tinek.«

»Da ga bom tam nosila? Še tega je treba.«

»Kakor hočeš,« je odvrnil.

Potegnil je voz pred hišo, nanosil na voz plug, kolca, brano, potlej pa se mudil v hlevu.

Marta se je napravila in šla sama. Gledal jo je izza na pol odprtih vrat na hlevu, nekaj mislil, in ko je že zdavnaj zavila na kolnik, je šel iz hleva, za čas postal na postenju, potlej pa stopil v sobo. Začel se je napravljati; Barica mu je poiskala čisto srajco in mu položila na posteljo novo obleko.

»Kam pa greš?« je vprašal stari Čizmazija in ga gledal začudeno.

»Na sejem,« je odvrnil čez čas sin.

»Tako,« je zamomljal oče. »Kaj pa nisi šel z njo?«

»Zakaj bi ne šel sam,« je odvrnil in več ni hotel govoriti. Ko je bil Toni že napravljen ter je že hotel iti, je oče vendarle vprašal:

»Kako pa zastran oranja? Naj to preorjem ali naj ostane? Ali so krave dovolj site?«

»So. Če hočete, lahko greste in preorjete, kolikor morete. Ako se vam pa ne ljubi, naj pa ostane. Saj bo še kaj lepih dni. To že še preorjem. Ne mudi se pa ne.« In je šel.

Stari Čizmazija je nekaj posumil, vendar pravega ni uganil. Nekaj se je klatil po hiši, naposled pa se mu je zdolgočasil in je dejal Barici:

»Orat pojdeva. Napravi se, da ti ne bo mrzlo.« Zapregel je in z Barico sta sedla na voz ter se odpeljala na njive. Nad njivami je ležala gosta jesenska megla, jutro pa je bilo lepo, čeprav malo hladno. Starega Čizmazija je obšlo zadovoljstvo: hodil je za plugom, na koncu vselej počakal, privlekel spet in spet pipo in jo prižigal, gledal Barico in kimal zadovoljno: dober otrok je to.

*

Opoldne sta malo pasla po vratnicah in se šele na večer vrnila, lačna in utrujena. Poznojesensko sonce je sijalo medlo na vrtove in nad hišami se je dvigal dim. Skozi kuhinjska okna je prihajal prijeten vonj po začimbah.

»Mati pa ne kurijo,« je dejala Barica. Nad njihovo hišo se ni dvigal dim. In ni dišalo skozi kuhinjsko okno po dobri večerji. Tudi stari Čizmazija se je ozrl radoveden, kaj le to pomeni.

Privezala sta krave v hlev, vrgla malo sena, čeprav so bile krave site, potlej pa šla v sobo. Kuhinja je bila sicer odprta, toda na ognjišču ni bilo videti plamena, ki bi uhajal iz peči. V sobi je bilo vse nekam mirno. Stari Čizmazija je obstal sredi sobe, kakor bi se hotel razgledati. V kotu je sedel Tinek in gledal preplašeno po sobi.

»Kje pa je oče?« je vprašal stari Čizmazija.

»Zdaj so tu bili.«

»Kje pa je mati?«

»Ni jih še domov.«

»Tako,« je zamomljal Čizmazija. Zato pa je rekel Barici: »Pojdi in zakuri. Lačna vendar ne bova šla spat.« Dekletce je odšlo v kuhinjo in že je bilo slišati, kako prestavlja posodo, kako ropota s poleni, in kmalu za tem je zaudarilo iz kuhinje po dimu.

Tedaj je prišel od nekod Toni, obstal za hip sredi sobe, potlej pa sedel k peči, ne da bi kaj rekel ali vprašal. Zato je dejal oče:

»Preorala sva.« Sin molči. Zato vpraša oče: »Kje pa je ona ostala.«

»Ne vem,« je dejal sin kratko.

»Kako to; ne vem,« se je začudil oče.

»Tako. Ne briga me, kje je ostala.« Oče je skušal razvozljati, kaj se je zgodilo. Nekaj je začel sumiti.

Gledal je sina. Saj ni bilo tako zapleteno, da ne bi mogel blizu. Marta je šla na sejem. To ni bilo nič posebnega. Toni se je spravljal orat. Pa se je premislil, ostavil voz na skednju in odšel takisto na sejem, pa sam. O Marti so mnogo govorili in stari je od vsega največ izvedel, torej —?

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal oče sina.

»Nič posebnega. Malo sem ji povedal, kaj se sme in kaj se ne sme. — Pretepel sem jo.«

Oče je spet mislil. Da, nekaj takega se je moralo izcimiti iz vsega tega. »In kaj zdaj?«

»No — mislim, da je ne bo več sem. — In tako je prav. Brez nje bomo morali živeti. — Kaj pa hočemo.«

»Lepo je to,« je momljal oče nezadovoljno. »Nisi več otrok. Dovolj si star, da bi lahko premislil vso stvar.«

»Moja žena ne bo z drugimi hodila,« je odvrnil sovražno Toni. »Ali bo pošteno živela ali pa nič. Jaz ne potrebujem vlačuge pod streho.«

»Ostro sodiš,« je dejal oče.

»Ostro —! Videl sem jo!«

»Kaj si videl.«

»S Kelencem je hodila.«

»No — da. Saj si se pa držal do nje kot kislica. To so zdaj tvoje delavne roke. Saj si želel samo delavnih rok. Žena vendar ni hlapec, to je nekaj več, ali pa vsaj nekaj samosvojega, s čimer moraš na poseben način ravnati.«

Zdaj pa je Toni gledal očeta začuden. »Tako? Zdaj jo še zagovarjate? Lepo od vas, dobro da vem —.«

»Kaj je dobro, da veš?«

»Pred poldrugim letom ste me pa hujskali proti njej: nič ni vredna, sovraži me, hoče me odgnati od hiše; niste je mogli videti.«

»Da,« je prikimal tiho oče. »Ampak, tisto je nekaj drugega. Ona je meni snaha. In naposled, ako jaz kaj rečem, imam pravico. Če pa nimam pravice, pa tako lahko rečem. Jaz imam sedemdeset let, star človek ni kakor mlad —.«

Za tisti dan pa je bila stvar rešena. Nič več niso o tem govorili. Oče je odšel v kuhinjo. Tam se je naslonil na ognjišče, da bi se grel. Desetletna Barica je dvigala lonce v peč in iz peči. Počasi in z naporom, vendar je opravila vse. Gledal je to njeno delo, gledal njen obraz, še ves otroški. Ona ni imela časa, da bi se ozrla po dedeku. Odnesla je svinjam jesti in stari Čizmazija ji je pomagal. Pripravila je vodo za noge, dedek jo je ponesel v sobo, Tinek pa je moral oprati noge dedeku in očetu. Prižgali so luč, Barica je prinesla jesti na mizo, sedli so, molili po tihem, potem so zajemali v skledo in nihče ni spregovoril ves večer. Tudi niso dolgo posedali pri peči, temveč kmalu legli.

Zvezdna jesenska noč, hladna in mirna je padala skozi okna v majhno sobo, kjer so počivali štirje, drug drugemu tako tuji ljudje: komaj so se srečali in že se bodo razstali.

*

Naslednjega jutra je Toni odšel navsezgodaj s kravami na polje. Pravega dela sicer ni imel, vendar je čutil potrebo, da gre, ker se mu je zdelo, da se bo ta dan nekaj posebnega odločilo. Barice ni vzel s seboj, niti Tineka. Ta dva sta šla v šolo. Doma je ostal samo stari Čizmazija.

Jutro je bilo megleno, vlažno. Pravega opravila pri hiši ni bilo. Sicer bi se že kaj našlo, pa ga zdaj delo ni mikalo. Tudi ni imel pravega pokoja. Saj se je nekaj posebnega zgodilo. Nad hišo je prišlo nekaj težkega, in to tako nepričakovano. Ni bilo niti časa, da bi vse dobro premislil. Že res: take stvari so se godile na svetu in se bodo še godile, vendar — vselej se je to na še dovolj lep način poravnalo.

Tokrat pa ne bo tako. To je slutil. Hodil je po hiši, sedel na klop, se zopet odpravil iz hiše, brskal nekaj po dvorišču, kjer je bilo vse tako tiho. Samo kure so iskale za zrnjem po smeteh in golobi, ki jih je imel Tinek.

Potlej se je zopet odločil za sobo. Obstal je v prikletu; kuhinja je bila zaprta, drugače vse očiščeno: Barica je skrbela z veliko natančnostjo za red in čistočo. V sobi je bilo vse tako mrtvo kakor tiste dni, ko je njegova žena umrla in je sam ostal. In če bi zopet prišlo, da bi moral sam ostati — ne, tega ne bi več prenesel.

Tedaj je senca hušknila mimo okna. Ni gledal skozi in zato ni vedel, kdo prihaja. Sicer pa so bila tudi okna rosna, da ni bilo lahko skozi nje opaziti človeka. Vendar se je zganil. Ali ne prihaja Marta?

Da, Marta je prišla. Odprla je, kakor je bila njena navada. Navadil se je na njen korak, na način, kako je odpirala duri. Samo tokrat je obstala pri durih, kot bi bila tuja pri hiši.

»Dolgo te ni bilo,« je dejal stari Čizmazija, vendar ne očitajoče.

»Zakaj?« se je ozrla po njem.

»No — čakamo te.«

»Kdo me čaka?«

»Deca, jaz — vsi te čakamo.«

»Nič me ni treba čakati,« je odvrnila. »Kje so deca?«

»V šoli.« Ozrla se je na uro, enajst je kazala. Potem je odprla omaro, razgrnila bele prte in začela povezovati v nje svoje stvari in stvari otrok.

»Kaj pa počneš?« se je zganil stari Čizmazija in se dvignil.

»Prišla sem po deco in po svoje stvari.«

»Kaj si blazna?« je dejal prepadlo. »Kam pa hočeš?«

»Grem.«

»Zakaj pa?«

»Mene ne bo nihče pred vsem svetom metal po tleh in suval s škornji. Nisem psica.«

Oče je molčal. Sedel je nazaj na klop. Gledal je še trenutek Marto, nato pa se je zazrl skozi okno. Vse je bilo tako mirno zunaj, tako tiho. V kuhinji je pel criček, ki so ga deca zanesla tja ali pa je sam prišel, in njegova pesem je bila zdaj tako jasna. Čizmaziji so se oči orosile in zdelo se mu je, da se je megla razširila še po sobi, v tej megli je tonila celo Marta. Obrisal si je oči. Zopet je videl: sredi sobe je ležal prt, poln ženskega perila, poln prtov, blazin in vsega.

Omara je ostala skoraj prazna, postelja je bila razmetana, z droga je padlo perilo in kolikor ga ni odromalo v prt, je ležalo razmetano, brez vsakega reda.

Tedaj se je stari Čizmazija dvignil. Obstal je sredi sobe, pred Marto, jo gledal nekaj časa, nato pa dejal:

»Čuj, Marta. Saj to je vendar neumnost, to, kar počneš zdaj.«

»Ne, to ni neumnost. Da bo on mene suval s škornji? Kaj pa sem jaz njemu?«

»Žena si mu.«

»Nočem mu biti žena, nočem biti dekla njegova, ki mu kuha, pere in pomaga. Naj si pa drugod poišče deklo.«

»Da — morda imaš prav. Ne misli pa, da je vse, kar ti počneš, zelo prav. Slišal sem mnogo stvari —. Ne misli, da te jaz sodim. To so tvoje zadeve. Ako se ti moreš pred seboj opravičiti. Samo povedati sem hotel: tudi ti ne ravnaš najbolje. In ako si ti kaj zagrešila, tedaj ne smeš proti drugim biti tako ostra. V življenju je treba mnogo potrpeti.«

»Nočem več,« je dejala kratko. Ne, saj je videla, da ima oče morda le prav, toda ona se je odločila tako — in tako bo storila. »On mene ne bo suval s škornji, tega ne dovolim.«

»Bila bi počakala dva, tri dni pri bratu ali kjer si že bila. Tačas bi vse dobro premislila. Sprevidela bi, da bi bilo najbolje le ostati. V življenju se mnogo prenese in mnogo pozabi. Za mesec ali za pol leta — in če ne prej, za nekaj let ti bo zelo žal, da si tako storila. Hudo ti pa le ni bilo, to moraš priznati. In nikjer ti več ne bo tako kot tu. Povsod boš dekla, tu si pa ti odločala. Premisli vse to.«

»Ne,« je odvrnila, »ako hočete kaj govoriti, povejte kaj drugega.«

»Kakor hočeš,« je odvrnil in zopet sedel. Poslej ni več govoril.

Potem se je njen brat pripeljal z vozom, prišel v hišo, nosil bale na voz in vse, kar je bilo njenega.

»Lepo ste počeli z njo,« je dejal oblastno in zaničljivo.

Čizmazija ga je samo pogledal, rekel pa ni ničesar.

Tedaj sta prišla še otroka.

»Lačen sem,« je dejal Tinek. Barica je molčala. Ona je že razumela vse to, samo po dedeku se je ozrla.

»Gremo,« je dejala Marta. Prijela je otroka vsakega z eno roko in ju potisnila skozi duri. Barica se je še od tam ozrla po dedeku, kakor bi se hotela posloviti. Zunaj je zaškripal voz, Martin brat je šel ob kravah.

Stari Čizmazija je stopil po sobi, kjer je bil zdaj tako strahoten nered, daleč nekje na cesti je zamiral ropot voza. Čizmazija se je naslonil ob okno, ki gleda na vrt. Vdirljen po vrtu je šla Marta, ni hotela po vasi, da je ne bi vsi videli. Z desno roko je držala Barico, z levo pa Tineka. Tonili so v gosti meglji proti gozdu v ozadju.

Potem je bilo vse tako strahotno tiho v sobi. In te tišine se je zbal Čizmazija. Zaklenil je prikletne duri, vtaknil kljuko v streho in se nekam odpravil.

Vrnil se je šele zvečer. Na kuhinjskem pragu je našel sedečega Tonija, podpirajočega glavo z rokama.

»Šli so,« je dejal oče.

»Da,« je pokimal sin kratko.

Potlej se je stari Čizmazija ozrl v kuhinjo, po ognjišču: bilo je mrtvo, plamen ni odseval iz peči. In ni dišalo po dimu in po zasmojenem mleku.

Nocoj pojdemo tako spat, je pomislil, in še mnogoteri večer... In tudi nog si ne bomo oprali.

Vse je bilo tako mrtvo in pusto —.

*

Leto dni gre tako življenje. Ognjišče je večidel mrtvo, v hiši je spet tisti stari nered, kakor je bil nekoč. Zdaj lahko pozabiš pipo na mizi, da jo zato tem prej najdeš, ako jo iščeš. Lahko vržeš na posteljo klobuk in suknjič, in nihče se ne bo jezil. Čevlje vržeš neočiščene pod klop ali pa na peč, da se posušijo. Pometeno je samo po sredi sobe, in ni ti treba hoditi za duri, kjer je pljuvalnik, temveč lahko pljuneš črno slino po sredi sobe. Nihče ne govori na glas, nihče ne zapoje, nihče se ne zasmeeji, nihče ne joče in nihče se ne prepira. Nihče ne premetava loncev po kuhinji in deca se ne učijo na glas, kar so dobili v šoli. Nikomur ni treba ob večerih pripovedovati o starih časih, o tujini, svetu, o vojski. In nikdar nihče ne moli na glas.

(Konec prihodnjic)

IZ CVELBARJEVEGA DNEVNIKA

ANTON PODBEVŠEK

Josip Cvelbar, pesnik in slikar, je padel 10. julija 1916 na tirolski fronti v 21. letu svoje starosti. Kmalu po vojni sem prejel njegovo zapuščino: pesmi, štiri dnevnik in mape z risbami, da jo pripravim za tisk. Ker s svojim prizadevanjem nisem uspel, sem jo izročil prof. Turku v Novem mestu, ki je obetal, da najde čimprej založnika. Od takrat do danes je preteklo že precej let, vendar Cvelbarjevo delo še vedno ni izšlo, dasi se že nekaj časa ponovno in resno obljublja, da izide.

Ko sem že imel Cvelbarjeve stvari v svojih rokah, sem jih posodil nekemu prijatelju, ki pa je tako skrbno pazil nanje, da mi je izgubil dva dnevnik, pisana tik pred smrtjo. En dnevnik se je na čudežen način letos vendarle našel, dočim je drugi, zadnji, najbrže izgubljen za vedno. Iz tega predzadnjega dnevnika objavljam sedaj nekaj zapiskov, ki naj obude spomin na zastopnika tiste mlade slovenske generacije, ki je morala iz šolskih klopi skoraj naravnost v strelske jarke.

16. 4. 1916.

Amlach.

Ukmar od moje čete je človek samonikle nature. Če ga vidiš na prvo, se ti zdi, da je ropar, če ga pa poznaš bolj, spoznaš, da ni. Jaz ga imam rad in mi je simpatičen, ker ni tak, kakor je večina, ampak drugačen in te vleče ravno tisti različek.

Bogdanović, desetnik, mu je na zunaj podoben, toda ima črno, rokovnjaško dušo, ki jo skriva in hlini in hulji in je goljuf in lažnik. Zdi se mi, da je zmes hrvaške in galicijanske krvi.

Bogdanović se je razumel z Ukmarjem. Našuntal ga je, da je ukral mesne konzerve zanj, ker je on svoje pojedel. Ker je pa Režen, desetnik, to odkril, je zahlepel po osveti. (Sicer je Režen tudi cvet človeške družbe.) Bogdanović je opojil Ukmarja in mu je dal povelje, zvečer, ko pride Režen spat, ga počakati in mu posvetiti. V pijanosti je Ukmar pretepel nekega prostaka, sestrelil pet ostrih — pravi da v zrak — in zlomil puško — menda od jeze, da ni nič zadel.

Danes raport.

Bogdanović taji, laže, izgovarjajoč se na svojo pijanost; hoče se poročniku še prilizovati z vednimi »Herr Leutnant«. Obraz prisiljeno: meni je vse eno; skriva nervoznost. (Bil je v Galiciji tudi.)

Ukmar, kakor še nisem videl človeka: zanemarjen v monturi, brez robca za vratom, čepico potlačeno kot potuljenec, brez prepasa, strelska vrvica visi v neredu na polodpeti bluzi. Gleda v tla. Ta obraz, ta mimika, te oči divje, polne bolečin, silnih, te mišice na licih in mimo ust, vse vlečejo skupaj, kakor da se izvije samo en jek joka, jek gneva, srda, obvladovanja, sile, strasti in pijanosti. Tako pred vsako besedo. In vsaka beseda izbruh tega vlaka mišic, rezka, odločna, srdita in polna bolečin. Pesti stiska in glavo vije kakor v božjasti. Fant, če je to igra, igraš izborno! —

»Zakaj si streljal?«

»Mislil sem, da smo v šturmu na Ruskem.«

Bil sem prepričan: imel je halucinacijo.

Potem pa pove, da je napravil na povelje Bogdanovićevo.

Jaz imam vtis, da je Ukmar izvrsten igralec in ne slab človek.

(Bil je trikrat v Galiciji.)

Poročnik pa je rekel: »Ukmar nima veliko za špas. Tako se ga ne bojim — potipal se je za bajonet — če je brez orožja ravno.«

K zaslišanju pa prinese seboj samokres. —

Režen, desetnik, cvet človeštva, potuhnjenec, priliznjeneč, pokrita rihta in na zunaj lep fant. Upre se, kadar se mu zdi brez slednje nevarnosti, kakor s polenom po oslu. V civilu je bil zaprt menda dve leti, ker je kot šestnajstletnik oskrunil osemletno deklico. Njegov lastni oče ga je naznanil. Doma je iz Š.

K moji četi je prišel, da bi ga držal na vajetih.

18. 4. 1916.

Donesek k študiju značajev: Častnik: »Da bi vi vedeli, kake moralne pridige znam jaz pridigovati ženskam in s koliko gorečnostjo prepričanja, da vse le strme, kako čist, plemenit in moralen da sem, in vendar ni v meni ni trohice ni duha ni sluha o kaki morali.«

19. 4. 1916.

Tirolsko kmečko dekle:

»Schäme du dich!« jo kara nekdo za nekaj.

»A, das gibt es überhaupt nicht!«

— —

Ali vojska je vendar dobra šola za življenje: bistri ti misel — stiskalnica, kjer stiskajo med iz satovja: med se izcedi in rede ž njim zopet čebele, mlade in stare, iz satovja pa napravijo vosek, sveče, ki gore in ti svetijo skozi življenje — jači dušo, duša postane kakor zakladnica močnih, prenasičenih akumulatorjev — dvigne zavest in napravlja iz mladičev v hipu može.

23. 4. 1916.

Fant pred odhodom v vojsko ne more domov. Mati ga hoče priti obiskat. Sin jo prosi, naj gre k družini, kjer je njegova ljuba, za katero ona ne ve, in naj pride ona ž njo.

Mati gre in izpolni željo sinu in prideta skupaj.

Vsi trije so v sobi, nesnažni in zatohli, kosarniški, sede po plevnicah po tleh; sin in dekle skupaj in se grlita vsa polna ljubezni. Mati ju zre, kakor zre mati sina z ljubo.

Ločitev: fant in dekle, tesno in dolgo objeta, v tihem, slasti in gorja polnem, prepolnem poljubu. Končno se on strga, sunkoma, in zbeži ven in hoče stran.

Mati: »Sinko!...«

Sin: »Aja!« Kratko, raztreseno.

In se vrne in da materi roko in jo poljubi brez objema.

Mati v drhteč, krčevit plač.

Mati in ljuba sinova.

30. 4. 1916.

Dosti dolgo me je tiščalo nazaj in doli, da sem mislil, da poginem. V duši se je pa nabiralo in je rastlo tako po tihem, da sem često plah vpraševal: Ali pogineš, srce?

Osel je padel v morje in ni mogel ven na suho; rigal je in tulil od strahu in bolečin in štel ure do potopa; že je požiral, že mu je zmanjko-

valo sape, že se je križal — pa so mu naenkrat zrastle plavuti. Ha, sedaj pa že pride še kedaj na suho.

Sedaj sem zapazil plavuti — jaz verujem kot nikoli prej, da priplavam na suho!

Venomer bi risal, kar naprej in naprej, slikal, da bi imel barve in čas in priliko — o, to bi bilo življenje, kaj, srce?

Svinčnik je zvest.

1. 5. 1916.

Črešnje sipljejo cvetje...

Jutro krvnika:

V jutru zarja kipi,
pred zarjo ptica leti.
V meni ni zarje ni ptic.
Le bestija,
in kri šumi.

3. 5. 1916.

Marš.

Solnce žge nazarensko, nebo je temnomodro in brez meglice, le nad horizontom se plazi iztegnjena, žejna in gladna megla. Vsa plan molči. V zrakovih ječi kajn, ptica pivka.

Po cesti marširajo kolone. Po cesti se plazijo do solnca segajoči vele-toki grenkega, sežganega prahu apnenčevega, smrdečega.

Vsi tisoči so pijani in se opotekajo, žejni, da so jim ustnice vkupaj zlepljene, nosnice imajo zabite, ušesa zamašena, oči zavešene in izžgane. Kakor da so obsedeni, so njih obrazi.

Pridemo mimo umazane vode, mimo mlakuže.

Oči se razvlečejo siloma, zenice se skrčijo in vse roke, vse koščene se iztegnejo proti mlaki. Komandanti vpijejo: »Hočete dobiti kolero, tifus, norci?«

Vsi imajo zamašena ušesa in blazne obraze.

Glej, zdaj zdaj popadajo vsi v lužo.

Naprej.

»Brate, kapljico!«

Razpoči se mu lep na ustnicah in jezik se mu iztegne ven ves penast.

Oni, brate ni čul. Dvignil je posodo k ustnicam in izcedil slednjo kapljico, vrelo in smrdečo kakor gnoj iz rane.

Tam je zarezetala kobila. Signal na rog.

To so čuli vsi: že leže v jarku ob cesti in nihče se ne gane, mislim, nikoli več.

— —

Lahko je oficirjem tod po rezervi voditi vojsko — zato so tudi vsi mastni kot pitani.

Ali za nas je najslabše. Mož infanterist ima upanje, da pride domov in bo zopet obdeloval zemljo in živel. Oficirji žive in so mastno plačani. Mi pa trpimo, ne plača nam nihče nič, teče nam čas in ko se vrnemo, bomo šele gledali in strmeli: Kam, kako?

In to mogoče celo krivica ni!

4. 5. 1916.

Tako pridemo mi mladci, kakoršni smo odšli iz šolske klopi, nazaj zreli možje, polni izkušenj in trpljenja kakor starci; le življenja se nam bo hotelo kot mladcem; in to je eno dobro te dobe. Tu sem se naučil glavnega pogoja za življenje: izživi razmere in vse, v čemer živiš, in poišči si povsod iz luščin jedro; življenje je dobro, kakor je; kot ga hočeš, ga ne bo; če bi prišlo, bi v njem vsi segnili in se usmradili.

8. 5. 1916.

Za bóga — včeraj sem pozabil dogodek silne in veličastne važnosti — vse uniformirane oblasti, ne štejte mi tega v greh: ekscelenca feldmaršal-lajtnant pl. Gussek je inšpiciral 3. korps. Amen.

— —
Ni napačno: bolan sem, da ne grem ven s kompanijo, vendar pa lahko rišem. Res, to ni napačno, vsaj te urice morem obrniti na vojaške stroške prav zase.

Slednja ura, ki jo ubiješ tu brez službe, je tebi pridobljena. In tako še posebno.

13. 5. 1916.

Ob poleni zjutraj.

— —
Grem po poti in dojdem deklico, vso nebogljeno, suho in grdo: mačje, po kitajsko zasukane oči, udrti zelena lica, redke gnile zobe in vsa postava pokvečena.

Pridem vštric in ona pospeši korak, da bi ne zaostala.

Meni je nerodno — kdo ljubi grde ljudi? — in gledam naprej predse in hitim. Na licu čutim njen pogled, dolg in proseč, in ves život mi je poln negotovosti.

Naj grem še hitreje?

Dohaja me.

Brezsrčnik nečloveški!

Siloma obrnem glavo proti njej in jo pogledam kolikor mogoče prijazno:

»Kje si bila, mala?«

»V Lienzu. Domov grem.«

In kakor so pogovori z otroki:

»Hodiš v šolo?«

»V peti razred. Sem stara že nad 13 let. Moja sestra je pa že 17. In brat 18 proč. Oče je umrl 16. decembra 1915...«

In cela dolga vrsta neodvisnih stavkov. Govori nerazločno, kot bi imela jezik prirastel. Izraz v očeh kakor bi bila blazna.

— —
V štirinajstem letu je že.

— —
Snoči sem dobil pismo od plavooke. Rž po lienški ravani gre jadrno in veselo v klas; solnce siplje nanjo zlat plodni zrak. Od snoči naprej.

13. 5. 1916.

Zvečer. —

— —
Kdo veruje, da bo vojska dobro uplivala na moralo ljudi, mase? Skraja so to pridigovali po cerkvah, ko so mislili, da bo vojske konec v

par tednih; na leta niso mislili in na ljudi ne, kakoršni so; mislili so, da bi vsi pokrepali od gorja in jada, če bi vojska trajala leto dni.

Ampak Galicijani so po polju med obema sovražnima vojskama med bitkami opravljali poljska dela.

Tako za strah.

In prešušta in vlačugarjenja ni videl svet od Babilona in še takrat ne toliko kakor danes. Mislim, da ne bo device z lilijo v deželi, ki so šli preko nje vojaki. V prvi vrsti Madžari.

In kaj počno neveste, zaročenke: ženin, zaročenec — veruje ji in bi prisegel na njeno nedotakljivost, ona pa se igra slednjo noč z oficirji angelčke.

In kaj počno žene poročene: mož spi burne, kratke noči pod praznim, vlažnim, neprijaznim nebom, misli nanjo z vso nežno skrbjo moža, na otroka z vso silno ljubeznijo očeta, piše ji ves truden in zmučen, ves potreben počitka slednji dan, ob slednjem odmoru, ona mu pošilja redke, lakonične dopisnice, mrzle, z opravičbo, da nima časa — pri njej so vse noči oficirji, dobro se imajo, še otrok jih ne moti, saj je dekla pri njem — ah, ona živi tako idealno sladko življenje, vsa ginjena, vsa polna opravičb sama pred sabo in pred vsakim, ki jo pogleda z dvoumnim pogledom: nikoli ga ni ljubila, vzela ga je le, ker se ga ni mogla na nobeno vižo znebiti in ker jo je imel on tako ginljivo rad, tako srčno jo je ljubil — čemu jo je pa, ona ga ni prosila. Ona vendar ne bo trpela radi njega in njegove strasti — ljubezni. Ah in ona ljubi prav sedaj, vprav sedaj pozna ljubezen, kot je ni še prej nikoli. Sedaj ji je ljubezen paradiz, ki je prišla vanj iz pekla.

Pa ko se mož vrne?

Ah, z njim ji ni več moči živeti skupaj, tega je prepričana.

Kaj pa hoče?

Končno pa tudi: on jo tako ljubi, tako neskončno, on bo prepričan, da mu je bila ves ta čas zvesta, zvesta, da ga je tako težko pričakovala.

Drugi mu bodo povedali?

Tudi njim ne bo verjel, še poslušal jih ne bo, ona mu bo rekla, da naj jih ne, in njo tako ljubi.

— — —
O, možje, fantje, ki ste zvesti v smrti in preko nje — tako vam vračajo zvestobo duše! Če se vrnete, kam se vrnete, dragi?

— — —
Krivda je samo na ženskah? Brez moškega volje ni nobena nezvesta, še vlačuga ne. Ampak moški ne posiljujejo; samo njena volja.

15. 5. 1916.

Ukmar je dobil pred vojnim sodiščem 6 mesecev poostrelega garnizijskega aresta.

Korporal Bogdanović pa 18 mesecev težke ječe poostrene.

— — —
Jaz bi risal in risal.

Da bi videl dalje kot dan pred sabo!

19. 5. 1916.

Amlach.

Pri županu na klopi pred hišo sedi starec z dolgo, sivo brado in z zelo

izrazitim obrazom. Grem mimo in ne morem proč. Ali bi hotel sedeti, da bi ga narisal. Hajdi, grem in ga vprašam.

»O, zakaj pa ne; naredite tudi meni eno.«

Dobro.

In gre z mano.

Da, kakopak.

»Ste kaj brali o Egger Lienzu?«

Ne. Nekaj njegovih slik sem videl, ga poznam.

(Res, baš snoči sem videl par patriotičnih pacarij.)

»Tisto je sin moje sestre. Je profesor tam in tam; na Dunaju je študiral.«

Rišem, skiciram in mu pokažem skico.

»Fino, vsak me mora spaznati! Vsak! To je umetnost, hitro gre.«

Potem pravi, da je tudi on umetnik: pipe struži in rezlja; silno fino in drago; po tri tedne je delal na eni; 20 K je dobil zanjo.

Pa so res čedne pipice, sem videl, je pokazal. Ima jih celo zalogo doma, me je povabil, da pogledam.

Prašal sem ga, kje se je naučil.

»Tega se ne da priučiti; treba samo talenta kakor vam za vaš posel. Moj oče je bil tudi umetnik. V celi rodovini je tako.«

Star je 73 let.

Jutri, je obljubil, pride še.

Troja se piše. Tako slovensko zveni.

21. 5. 1916.

Marjetič je rekel kakor študent: »Pojdi, gremo na sprehod!«

»Zakaj pa ne?«

In smo šli: Marjetič, Stenovec in Jože — jaz.

»Kam?«

»K tistemu slikarju gori v tisto vilo v hosti nad Lienzom.«

»Alo!«

— —

Vse stene so prevešene s samimi eksotičnimi oljnatimi krajinami: Italija, Grčija, Azija, Egipt, morja. In polne skladavnice. Mogoče so celo zelo lepe; meni se zdi, da so nekatere slikane baš zato, ker predstavljajo tisto znamenito staro poslopje, že stokrat slikano. Nekatere pa so res divne. Posebno vode in nebeške višave so polne moči in sil.

— —

Ima svojo vilo, lepo urejeno in v mnogem jo je sam opremil. Stoji na mestu, kjer je stala hiša njegovih slavnih prednikov. Sezidal jo je sam.

Lepo mu mora biti gori.

Pri nas pa umirajo od gladu, mraza in pomanjkanja v podstrešjih. Grohar, pričaj!

Mož je okrog 60-tih let, star, sive bradice, mirne nature in nič nervozen. Piše se Hofmann.

»Prosim, podpišite se v knjigo mojih obiskovalcev.«

— —

Ah, Dolenjska, Bela Krajina, Žumberak — kdo, ki vas pozna v srce, kdo bi vas dal za vse te eksotične, prehvalisane skale, ki mora človek izgubiti veselje nad njimi kakor nad vlačugo še tako lepo, ki jo je pa že poljubilo milijon ustnic.

Vaše ustnice so sveže, srce tako gorko in veliko, da more osrečiti človeka — in to je edino.

Dolenjska, Bela Krajina, Žumberak.

22. 5. 1916.

Ljubezen vlačuge je pa res idealna: fant je hodil k njej slednjo noč in sta se ljubila; ljubila z vso neskončno ljubeznijo.

Večer zopet: vlačuga pade fantu okrog vratu, mu sede na kolena, mu razgali prsa in mu obesi na vrat medaljon: srebrnega angela varuha na srebrni verižici: »Ta in moja misel te bo varovala, da se vrneš srečen iz vojske.« Sledi ploha poljubov.

Naslednji večer: fant pride zopet. Za njo mrzlo mesto. Drugi v hiši mu sporoče, da je odšla z otrokom vred v bolnišnico s čankarjem.

Pripomba: bila je omožena, njen mož v vojski.

2. 6. 1916.

Bajke o sreči so dušna hrana otrok, ki jim jo nudi, kedor jim pride nasproti. Indija Koromandija je njih paradiž. Na tej podlagi stoji tudi ceremonijelnost verstev (sploh oblike ver). — To seme o sreči je tako plodovito, da prerije s koreninami in z vejami vso dušo človekovo in ga vsega osvoji; človek postane pravi lovec sreče in ostane to po navadi vse življenje kljub vsem prevaram in razočaranjem, ki morajo priti, seveda če se ne najde pravočasno. Tako mora biti, da so tako nesrečni vsi, ki sanjajo o sreči. (Jaz sem sploh za to, da denemo to besedo med staro šaro in v učene besednjake.) Življenje gre mimo njih in nimajo nič od njega do konca.

Življenje pa dobi pomen in vsebino brž, ko vem, da je njegov smoter lepota. Zato bi morali opominjati otroke na lepoto, na realno, dosegljivo, in jim to razkazovati, ne pa jih trapiti s srečo. Že sama beseda sreča je tako zapeljiva kakor petje siren, ki vodi brodarja v pogin.

Ta realna lepota je tako velika, da sega v neskončnost in je nemogoče jo izpiti do dna. Vendar te uteši in ti prinese visokega veselja. Človek ima petero čutov in srce za sprejemanje lepote. Srce je sicer večno žejno lepote, vendar ga obide blaženost, ko se upijani.

Resnica je baš tako velika kot lepota, v neskončnost sega in lepota je njena obleka; resnico doznavaš po lepoti, po čutilih kot lepoto. Resnica pa mora ne samo v dušo, še v razum, ki je tako ujet, tako omejen; zato moremo spoznati resnice tako malo, malo.

Lepota ima tisoč oči in tisoč oblik — zato je tudi tisti odlomek resnice tako raznolik, zato toliko mrtvih in živih filozofskih sistemov — umetnost pa je samo ena v sto barvah.

Sedaj pa gre tisti, ki ima večino ali ki ima kako visoko diplomu, in pridiguje resnico, češ: »Glejte jo: v imenu znanosti in nepobitne vede vam jo oznanjam to blagovest« — in ne pomisli, da ga bo znanost čez sto let v svojem imenu v r... osuvala.

Jaz sem slutil to že zdavno, pa me je morilo kakor slednjega mladeniča, ki živi, da ne živi tja ven dan — kar (brez misli živeti) subjektivno ni tako za zavreči, kakor trdijo profesorji in doktorji, ki navadno sami niso nič drugačni. Slutil sem, toda bil sem preveč pod uplivom avtoritet, ki so pričale proti meni. Dokler se nisem slednjič osvobodil pod tem silnim utisom našega veka. Meni je d... avtoriteta. L'état c'est moi.

10. 6. 1916.

Raz štelaže in s sten gledajo nemarno tisti preznani klasični grški svetniki: Apolon iz Belvedera, boginja, ki ne vem že, kako ji je ime, erinije in Michelangelov umirajoči suženj in še nekaj drugih obrazov iz fantazije. Olimp z vami!

Jaz sem sam s sabo.

Snoči si zopet cvilil, Joža, malo huje kot ponavadi. Plavooka se bo pa smejala.

No ja, tista žival, ki je konju podobna pa manjša, in ima kravji rep pa oslovska ušesa, se imenuje pač osel.

Vendar tudi osel ni kar tako.

Saj sem si že tisočkrat rekel to, ampak jaz vendar ne verujem.

To pa vem: čim dalje potujem, tem bolj sem prepričan, da ni tostran Kavkaza lepše ženske duše, kakor je njena. Imela je pač smolo, da je srečala oficirja; za oficirja ni taka ženska, ampak taka, ki je bujno lepega stasa, polna slasti in poželenja, ki je slednjo noč z njim na stanovanju v sobi in ki jo po toliko in toliko turah pusti: »Glej, kaj hočem s tabo, saj te ne morem vzeti, ti nimaš nič, jaz pa še manj.« In ona gre in išče sivih las, si jih ven populi, druge pa popudra in je zrela za bordel ali za zvečer na ulico za dve kroni; mogoče gre celo v kloster.

Blagor njej, ona ni imela prilike za to. Jaz sicer verujem v njen značaj, a še veliko trdneje v priložnost, ker jo poznam baš tako kot značaj in voljo v viharju.

In tako ji je minila mladost v sanjah brez ploda. In če se vzdrami ženska z 22tim letom iz sna, ni isto kot če se moški; njena pot je do 25tega leta, naša je do 80. Ali ona se ne bo do 80. Subjektivno čisto prav.

Tudi zame je to najbolj prav in najlepše. Ker kaj naj bi, da bi bila ona moja? Poročiti se? O bogovi, ki spite na štelaži. Res, tako je najbolj prav, kot je. Če se omoži ona? Bog z mano!

Jaz jo imam samo tako tako rad, da sem slep od ljubezni.

19. 6. 1916.

Miren sem in udan v razmere in ne pričakujem ničesar. Živim v sebi, poln spominov, ki so vsi kakor tihe, bele, marmorne sohe, polne čara in mrtvega življenja, ne kakor včasih, polne krika in strasti; živim poln tihih, skromnih želj, vse neizpolnjivih.

24. 6. 1916.

Igls.

Odpošljem, če pride, pride, če ne ne.

RABELJ

MAKSIM GORKIJ

Načelnik politične policije v Nižjem Novgorodu, Grešner, je ob priliki tudi pesnil. Njegovi verzi so izšli v konzervativnih časopisih, zdi se mi v »Njivi« in »Rodini«.

Grešnerja je ubil devetnajstleten mladenič Aleksander Nikiforov, sin nekdanj splošno znanega Tolstojanca Leva Nikiforova, čigar štiri sinove je

drugega za drugim ugrabila tragična usoda. Najstarejši je bil socialdemokrat, strla sta ga ječa in izgnanstvo in umrl je za srčno napako. Eden si je vzel življenje. Polil se je s petrolejem in se nato zažgal. Tretji se je zastrupil. Najmlajšega, Sašo, so obesili, ker je ubil Grešnerja. Ubil ga je pri belem dnevu sredi ulice, nekaj korakov od vhoda v poslopje politične policije. Grešner je šel po cesti in peljal pod roko neko damo, Saša je prišel za njim in glasno zaklical:

»Halo, žandar!«

Grešner se je obrnil na njegov klic. Nikiforove krogle so ga zadele v obraz in v prsi. Sašo so takoj prijeli in ga obsodili na smrt na vešalih. Toda med težkimi zločinci, ki so sedeli v nižjenovgorodski jetnišnici, niso mogli pripraviti nikogar, da bi prevzel ostudni posel rablja.

Končno je uspelo policijskemu oficirju Poiréeju (prej je bil kuhar pri guvernerju Baranovu, bil je klepetulja, pijanec in izdajal se je za brata znanega karikaturista Caran d'Achea) pregovoriti tičarja Griško Merkulova, da je obesil Sašo proti plačilu pet in dvajsetih rubljev.

Griška je bil tudi pijanec. Bilo mu je kakih pet in trideset let in bil je dolg, suh in kitast. Na konjskih čeljustih se mu je bohotala gosta temna volna, izpod bodičastih obrvi so gledale sanjavo zaspane oči. Ko je obesil Nikiforova, si je kupil rdeč šal in si ga ovil okrog dolgega vratu z velikim Adamovim jabolkom. Nič več ni pil žganja in privzel je navado, da je posebno glasno in dostojanstveno pokašljeval. Prijatelji so ga vpraševali:

»Zakaj neki se držiš tako važno, Griška?«

Pojasnil je:

»Dali so mi tajno službo za dobrobit države.«

Ko je nekoč izklepetal, da je obesil človeka, so ga prijatelji zapustili in ga celo namlatili. Prosil je Pristava Kevdina, ki je bil pri politični policiji, da bi smel nositi rdeči kaftan in rdeče obšite hlače.

»Da bodo ti neumni civilisti vedeli, kdo sem in si ne bodo zopet upali dotikati se me s svojimi umazanimi šapami, zato ker iztrebljam zlo.«

Kevdin ga je najel še za nekaj usmrtitev in moral je v Moskvo, da bi tam nekoga obesil, kar ga je končno potrdilo o njegovi važnosti. Ko pa se je vrnil v Nižnij, je šel k dr. Smirnovu, ki je bil zdravnik za oči in »čarovnik«, ter mu potožil, da ima v prsih pod kožo mehur, ki ga vleče kvišku.

»Tako silno me vleče kvišku, da se le še s težavo obdržim na zemlji in se moram nekje oprijeti, da ne odfrčim v zrak in se ne osmešim. To imam, odkar sem obesil nekega zločinca. Pričelo me je srbeti v prsih in napravil se mi je mehur. Ponoči me neprestano vleče proti stropu. Ne morem si pomagati. Oblagam se z vsemi oblekami, celo opeke si mašim v rokave in žepe, da bi bile težje — vse zaman. Nekoč sem si položil na prsi in na trebuh mizo in privezal noge k postelji. Vse je ostalo pri starem, še vedno me vleče kvišku. Prosim vas ponižno, če bi mi prerezali kožo in izpustili ven mehur, sicer kmalu ne bom več mogel hoditi po zemlji.«

Zdravnik mu je svetoval, naj gre na kliniko za duševne bolezni, toda Griška je jezno odklonil:

»Saj to je vendar v prsih ne v glavi...«

Kmalu potem je padel s strehe ter si poškodoval lobanjo in hrbtenico. Umirajoč je vprašal dr. Nifonta Dolgopolova:

»Ali me bodo pokopali z godbo?«

Nekaj trenutkov pred smrtjo je ječaje mrmral:

»Zdaj, zdaj že plavam po zraku.«

Prevedel P. D.

NOVA SREČA IN KONEC LAJNARJA LOVRA

GELČ JONTES

Lajnar Lovro ni mogel več živeti brez žene Malke, ki ga je zapustila in živila z drugimi, zato se je zaobljubil na božjo pot na Sv. Višarje in je to obljubo tudi izpolnil.

Ko je z lajno na lačnem trebuhu prilezel do cilja, se je v cerkvi postavil v vrsto, si izpraševal vest in obujal kes. Kakor hitro je opravil vse potrebne obrede, je s pobožno nagnjeno glavo šel iz cerkve, si pri vratih zavihal hlačnice, pokleknil in stokajoč pričel romanje okoli cerkve po golih kolenih. Počasi je šlo: vsak premik kolena ga je zbolel pri srcu, od bolečin so se mu oči obračale, da je pogledoval s samo belino. S krčevito sklenjenimi rokami je prosil Boga in višarsko Mater Božjo, naj naredi tako, da se bo njegova Malka spet vrnila k njemu nazaj. Obljubljal je, da bo pustil Malki vse veselje, pustil bo, da bo ljubila tudi premogarja Jako, ki ga je imela zdaj zadnji čas, samo naj se vrne... Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime... tako je goreče molil. Brž ko je to opravil, pa je zadovoljno sedel pod drevo in navil lajno.

Ko se je vrnil z božje poti, je uravnal vse svoje dejanje in nehanje tako, da bi se mu ta prošnja izpolnila. Štirinajst dni je vsak dan lazil po stezi, koder je morala iz Jame po opravih Malka. Preblizu barake, kjer je zdaj živila, si ni upal, ker se ja bal premogarja. Ni vedel, ali mu gre res višarska Mati Božja tako na roke ali kaj. Zakaj če je le šel po tej stezi, je že srečal Malko. Šel je za njo ali vstric nje in jo nagovarjal: Malči, pridi spet k meni, kupil ti bom čevlje in obleko, šel bom spet na božjo pot, da bom več prislužil, in pustil bom, da boš imela rada tudi premogarja, samo pridi, Malči...

Nekoč pa, ko je prišel zvečer domov, ga je od veselega presenečenja zadelo skoraj božje; našel je odprto barako, v nji pa Malko, ki je spravljala hišo v red.

Malči, Malči, tak da si res prišla! je zavekal in iz bledih oči so se mu pocedile solze. Odvrigel je lajno, skočil k Malki in jo na vso moč prikliskal k sebi.

Kar je obljubil, je spočetka tudi držal; niti zinil ni, ko je vedno pogosteje videl zahajati v barako velikega brkatega in debelega premogarja Jako. Če je bil takrat slučajno dan in je bil Lovro doma, mu je Malka brž obesila lajno čez rame in ga za ramena porivala ven, da je bil prej iz hiše. Zaklenila je za njim. S povešeno glavo, toda vdan v božjo voljo je sprva postajal okoli barake, končno pa je po stezi odlezel iz Jame. In ko je prišel do primerne človeka, se je ustavil in navil lajno, vzdignil glavo in ga gledal pobožno in nepremično z očmi, ki so bile videti bele kakor pri slepcu. Naenkrat pa, ko da se je splašil, je ustavil lajno sredi pesmi in začel: — Ve'te, zdaj pa je spet prišla Malka nazaj, ve'te, da me ima potem zares rada. Ampak, ve'te, zdaj nima rada več Bosanca, ampak premogarja Jako. Ta hodi zdaj k njej. Ve'te, da me kar porine skozi vrata, če pride on, ve'te, da me ima potem zares rada, če hoče biti vseeno pri meni.

Strašna žalost se ga je lotevala, ko se mu je pričelo dozdevati, da s premogarjem in Malči ni samo kar tako. Nekega večera, ko je utrujen od dela prišel domov, se je sprva silno razveselil. Malka je bila nakodrana

kot bacek. Vprašal jo je, če je mogoče prišla iz mašine za pomlajevanje, o kateri je bil že slišal. No, Malči mu je ošabno razložila, da se je dala trajno ondulirati, kar je zdaj najbolj moderno in kar imajo zdaj vse ženske; plačal pa je to Jaka in ne on, ki ne zmore takih stroškov. Zato pa se mu bo malo oddolžila s tem, da bo nocoj prenočil pri njih v baraki. Če njemu, Lovru, to ni prav, pa lahko izgine. Z rokami v bokih je čakala, če si bo upal ugovarjati.

Kakor spodnešen snop je klecnil na kolena, da se je celo Malka zdržnila, sklenil roke in zaprosil: — Malči... Naprej ni mogel, ker ga je dušilo ihtenje.

— Tako, kaj si mi pa zadnjič obetal, trapa, misliš, da mislim res poginiti ob tebi, trapa! Pa grem!

— Ne, ne, Malči, ostani, saj lahko pride Jaka. Skobacal se je na noge in zastokal: — Ja, kaj pa, Malči, potem ne boš nocoj moja, čisto nič? Malči! Malči!

Nekaj časa pozneje je v pritlični hišici delavske kolonije pri premogarju Jaki že vse dopoldne šarila po stanovanju lajnarjeva žena Malka. Zdaj, ko je premogarju umrla sestra Urša, ki mu je gospodinjala in so jo pokopali, so se domenili tako, da se bo s pohištvom vred preselil Jaka v barako k lanjarju Lovru, oziroma k njegovi ženi Malki, ki je to odredila. V sobi je še dišalo po mrliču. Malka je znašala skupaj ropotijo; nalagala jo je na voziček, v katerega je bil vprežen Lovro. Na vso moč je hitela pobirati z mrtvaške postelje rjuho. S stene je snela tudi starinski križ. Da se ne bi pri selitvi kaj pokvaril, ga je zavila v to rjuho. Vanjo je zavila tudi par slik, za katerimi so se pokazale na steni črne pajčevine. Ko je bilo vse naloženo, je Lovro potegnul. Selitev je bila končana.

*

Naslednje jutro je obula Malka najbolj pošvedrane čevlje, na glavo si je zavezala ruto, na roko pa obesila cekar. Razkričala se je nad možem, da gre ona sedaj nabirat regrat, on pa naj se skobaca s postelje, pomete, pomije in si opere srajco, ki jo je prejšnji večer namočil. Gleda naj, da ga ne bo več našla doma, ko se sama vrne. Zato, da ne bi »mrha« nazaj zaspala, mu je s postelje potegnila cunje in odvihrala iz barake.

Lovro jo je nemudoma ubogal. Pobožno se je prekrižal, ko je z ličkanja dvignil svoje nesrečne, kruljave kosti. Ker je bil nag, si je prepasal čez ledja kuhinjsko cunjo, ki jo je pobral v kotu. S pobožno vdanostjo je poiskal metlo, ki je je bilo samo še slaba tretjina in je imela podobo kozje brade. Nato je iz vedra, v katerem so bile pomije, zлил po tleh in drgnil z metlo. Končno se mu je zazdelo, da je gotovo že dovolj tega čiščenja in je vodo pometel čez prag. Moral pa je še oprati srajco. Trikrat jo je ožel ter jo razobesil po štedilniku.

Požuril se je, kajti preden je prišla žena domov, je hotel opraviti še eno važno delo, ki se mu je zdelo celo najvažnejše. Ob postelji je pokleknil in si začel obirati uši; čisto slučajno se mu je posrečilo najti celo gnezdišče.

Malka, ki se je medtem vrnila s polnim cekarjem in predpasnikom regrata in trave, ki jo je pred barako nametala zajcem, je pograbila srajco in mu jo vrgla v obraz. Zadrila se je nanj, naj se zgubi že enkrat na »delo«, ker ga nima pri hiši samo zaradi lepšega; njegove kosti res niso tako »zauber« raščene.

Šklepetajoč z zobmi, ker je oblekel še mokro srajco, je zavihtel lajno čez rame in odšel. Bil je že na stezi, ko ga je zapekla vest, da ni poprosil Malke za poljub. Vrnil se je. Ko ga je zagledala žena, ki je bila prepričana, da se ga je že odkrižala do večera, se je stogotila in je z metlo privihrala ven. Lovro je zgrbljen, prestrašen in brez besede zbežal. Bil je že daleč, ko se je ustavil, da bi si odpočil. Ozrl se je in godel: — Ta moja Malči je pa res huda, strašanska ženska... ampak vseeno jo imam rad.

Odločil se je, da bo obiskal najbližjo kolonijo. Ko se je približal prvim hišam, je na vso moč navil lajno, ki je nekako razposajeno zahreščala: »Zwei Herzen in Dreivierteltakt«. Nesramno je zvonil, če ni bilo nikogar, ki bi mu bil odprl. Če pa je bilo kje že odprto, je z lajno brez trkanja prištorkljal naravnost v kuhinjo in že med vrati začel: Ve'te, moja žena Malka ima druge. Zdaj ima premogarja Jaka in za njegov denar si je dala nafrkati lase. Ampak ve'te, mene še vseeno ni zavrгла. Ve'te, da me ima potem res rada, če me prav nabije z metlo. Ve'te, pa bolna je, od Bosanca je dobila tisto bolezen. Ve'te, pa še jaz sem jo dobil od nje, ve'te, da je to hudo, ampak vseeno jo imam rad.

— In še živite z njo?

— Seveda, moj Bog, saj sem zato, da se je vrnila k meni, moral na Sv. Višarjah trikrat iti okrog cerkve po golih kolenih, ve'te, da jo imam potem res rad. Tako jo imam rad, ve'te, da bi brez nje ne mogel živeti in bi umrl.

— In vi si še upate po vsem tem priti v tujo hišo in sedeti po stoleh; marš, zgubite se!

Vstal je, da bi jo ubogal, toda spomnil se je nečesa; ustavil se je in povedal: — Ja, ampak, vi gospa, ste mi prejle obljubili, da mi boste dali kronco. S stegnjeno roko je čakal.

Dostikrat je na vprašanje, če hoče kruha, odgovoril: — No, le dajte ga, ampak ne starega, tega jejte vi. Včasih je ponujeno jed pokusil in jo pustil; zaprosil je, naj mu dajo raje kronco, ker je že sit.

Ženske v kolonijah so se končno naveličale njegovih storij in niso prihajale več odpirat, če so zaslišale znano melodijo »Zwei Herzen...«

Končno Lovru ni kazalo drugega, kakor da je začel zahajati z lajno v druge mestne okraje in se pogosteje odpravljati na božja pota. Spoznal je tudi, da je najbolje, če o svoji ženi molči. Toda da bi on molčal, je bilo prav tako nemogoče, kakor je bilo nemogoče, da bi razlagal, kaj je to sv. Trojica. Kljub vsem dobrim sklepom je takoj, ko je odprl tuja vrata, že začel: — Ve'te... Ker pa se je vsakikrat spomnil, da ne sme ničesar razlagati o svoji ženi Malki, je zdaj začel o sebi: — Ve'te, moja žena ni vredna, da je dobila mene za moža. Ve'te, jaz nisem bil pokvarjen. Ve'te, ko sem bil star že dvajset let, ve'te da še nisem vedel, kaj je ženska in nisem vedel, kako pride človek na svet. Ve'te, šele v neki gostilni so me naučili, kako se to res zgodi. Ve'te, grdo so govorili; ve'te, da me je skrbelo, če je res tako. A ve'te, da ni grdo, ve'te, da je lepo, če pride človek na svet. Ko je tako pripovedoval, je mislil na Malko in dostikrat so se mu pcedile solze iz blelih oči.

S to prigodo iz mladosti se je zdaj reševal, ko je hodil po božjih potih, dokler ga ni neka pobožna ženska spodila s psom. Ta mu je pretrgal hlače, da so se mu pokazala kolena in celo bedra. Z roko jih je tiščal skupaj, ker se je bal, da ne bi vzbujal greha. Obupan, ker ni vedel več, s čim naj pride v hišo, se je nekaj časa zadovoljil le s svojo lajno. Pridno

jo je navijal. Toda s strahom je bral z obrazov dolgčas, ker je navijal samo lajno.

*

Barakarice iz Jame so sklenile, da se mora pohujšanje, ki se godi v lajnarjevi baraki, nehati. Seštele so, da si je Malka, odkar ima premogarja, kupila že tri pare novih Batinih čevljev, tri nove obleke ter si dala lase trajno ondulirati. Pritožile so se na magistratu in zahtevale, naj policija čimprej prežene pohujšanje iz barake št. . . .

Nad barakami se je režala polna luna in jih polivala z zelenkasto svetlobo. Po cesti, ki je vodila k barakam, je prihajal premogar Jaka. S seboj je nesel majhno vrečo kakor vsak večer. Barakarice so uganile, da nosi v njej premog, ki ga je ukradel gospodarju. Prisegle bi bile, da je res tako.

Ta večer barakarice niso mogle zaspati. Bose in že celo v spodnjih krilih so lazile okoli barak, se skrivale za ogle, šušljaje si dajale znamenja. Čakale so, če pride morda že ta večer policist, da izžene premogarja. Noseča Ančka, ki so jo bile barakarice krstile »Ta umazana«, je imela ta večer prvo besedo. Vse je vedela, na vsa vprašanja je odgovarjala in vse so jo s spoštovanjem poslušale. Njenega raztrganega krila se je držalo emeravo otroče, ki se je komaj videlo iz dolgih cunj. Zdaj pa zdaj ga je mati Ančka vzdignila v naročje in ga potešila. Še pri mesečini se je videlo, kako je otrok umazan. Ančka se je opravičevala, da ga je pravkar in že desetič danes umila, večkrat ga pa res ni mogla, ker je imela žehto. In res se je popoldne na njenem kosu vrta sušilo nekaj cap, tako zamolklih, da bi jih človek lahko zamenjal za kuhinjske in ribarske cunje. Kazale so največje uboštvo, združeno z lenobo. To popoldne je Ančka še slabše oprala, ker jo je vznemirjala ovadba in lajnaričina nova kmečka obleka.

Končno je iz barake stopila Malka; pod pazduho je imela steklenico, da bi šla po dalmatinca. Nenadoma je zatulila in planila nazaj v barako. Precej nato sta prilezla iz barake premogar in bosí Lovro. Oba sta skrbno ogledovala okoli barake, toda sence, ki je prej hušknila pod oknom in preplašila Malko, ni bilo nikjer.

Ženske so izginile v barake in zunaj je vse potihnilo. Še luči v oknih barak nocoj niso hotele ugasniti. Gorele so, ko da bi še nečesa čakale.

Čez nekaj časa se je res pojavil na stezi, ki je vodila v jamo, stražnik. Precej zadaj za njim je šla ženska s spečim otrokom v naročju.

Kakor da bi barake dobile tajno znamenje: vrata so se jim začela tiho in previdno odpirati in zapirati, ven so izstopale postave. Bose, kuštrave, poloblečene ženske so prisluškovale noči.

Tisti dan, ko je Malka vnovič selila svojega ljubčka, premogarja Jako, je bil sončen. Vso njegovo in domalega tudi vso lajnarjevo ropotijo je spravila na premogarski voz, ki je čakal pred barako. Lovro, ki je s premogarjem nesel omaro, se je tako utrudil, da se niti vzravhati ni mogel; komaj se je še zavlekel pred barako, kjer se je sesedel na prag in stokal.

— Kleštra kruljava, zdaj bo pa še izdihnil, ker je naredil tole malenkost. Vsaj odmakni se s praga, da te ne pohodim! se je drla nanj Malka.

Ko je bil voz naložen, je premogar Jaka pognal konje. Bili so ravno tako težki in ogromni kakor njihov gospodar; celo njegovi čudoviti črni brki so sličili košatemu konjskemu repu.

Lovro, ki je končno odšel v barako, je z odprtimi usti strmел: kaj je še ostalo njemu? Ostale so malodane gole stene in v kotu pod pajčevinami njegova postelja; na njej je ležal kup cunj in ličkanja. Še celo rjuho, tisti

kos cunje, je potegnila z nje varčna Malka in jo menda spravila, zdaj ko ne bo več premogarja k njim. Ostala je tudi lajna, ki je zamaščena in oguljena ležala sredi sobe in preko nje je lezel velik pajek. Počasi in oprezno je tipal z dolgimi nogami in končno se mu je le posrečilo, da je zlezel v odprtino pri kljuki. Lovro je gledal lajno, videl je tudi pajka, toda ni se zmenil zanj. Zvalil se je na ličkanje, pod obraz si je potegnil cunje in zaprl oči. Dobro mu je delo, da je počival, še bolj pa, da je imel zaprte oči. Zdaj pa zdaj se je skrčil in potegnil noge h glavi. Da bi prišla Malči, da bi mu skuhala kamilic, je stokal. Bolečina je včasih prenehala in tedaj je zadremal; ves čas pa se mu je zdelo, da je bolan in da težko čaka na Malko, a nje ni bilo od nikoder. Potem se je zares zbudil in se na pol dvignil; oziral se je po baraki. Baraka pa je bila prazna in samotna, le lajna je še zmerom ležala sredi sobe. Ta lajna ga je prepričala, da Malke res še ni bilo domov, sicer bi ga bila že z njo natreskala. Skozi zaprto okno, po katerem je lezel razmočen omet, ko se je ob dežju luščil od sten, je sijalo sonce. Lovro je vedel, da je to že večerno sonce. Stokajoč je zlezel k lajni, jo pobral in jo obesil čez ramo. Sklenil je, da poišče Malko.

Potikal se je po vsej koloniji. Slehernega, ki ga je srečal, je ustavil in mu povedal, da išče Malko. Bolan in strašno težko jo čaka, ker bi mu morala skuhati kamilic.

Počutil se je, kakor da je po dolgi bolezni vstal iz postelje. Zmanjkovalo mu je moči, da bi govoril še kaj več. Če je ravno navil lajno, mu je roka omahnila, res ni imel moči, da bi jo vrtil do konca. Končno je moral domov — sam, brez Malke. Imel je samo še toliko moči, da si je sezul čevlje, nato se je kar v obleki zleknil po postelji. Ni zaspal: preveč je mislil na Malko. In ob misli, da bo nemara res za zmerom ostala pri premogarju, ga je streslo kakor smrtna groza. Če bi vedel, kam se je preselil Jaka, bi jo šel precej iskat, toda — res mu ni bilo mar, da bi ga bil vprašal, kam se seli.

Čepel je, ker ni mogel ležati; stokal je, se zvijal in nazadnje je že cvilil; zvil se je v klobčič in tako nekaj časa ležal na stari postelji. Nato je vstal in se zgrbljen, z brado pri kolenih, privlekel do črvice omare, ki je stala v kotu. V predalu med starimi papirnatimi vrečicami, zamaški, divjim kostanjem, med čebulo in med vrečicami kamilic ter lipovega cvetja je končno le staknil glavico česna.

*

Še ves teden se je z lajno vlačil po kolonijah in s trepetajočim srcem iskal svojo Malko. Komaj je vlekel noge za sabo. Lajna se mu je zdela veliko breme. Tudi ročko je težko vrtil, zmogel je komaj polovico. Nič več ni mogel razlagati, kako je z njim in tudi o Malki ni več pripovedoval. — Ve'te, da sem strašno bolan; ve'te, da je potem res hudo, je samo še potožil in s povešeno glavo obstal in onemogel počival.

Zmanjkovalo mu je moči in volje, da bi še nadalje iskal Malko. — Ve'te, v špital bom šel, bolan sem, ve'te, da sem potem res bolan, je dopovedoval.

Dan za dnem je odlašal, da bi odšel k zdravniku. Zoprno mu je bilo, da bi se moral pri pregledu celo sleči.

Neki dan pa so mu sredi navitega »Zwei Herzen« omahnile roke; noge so mu zaklecale še bolj kot sicer. Začutil je, da mu nekaka teža lega na čelo in pred očmi so se podile težke megle. Padel je v nezavest.

V bolnici mu je bilo všeč, ker so mu stregli, zlasti pa, ker mu je stregla mlada sestra, ki ga je čisto spominjala na Malko. Prav tako mlada je bila,

samo da je bila ta še lepša in tako milega obraza kakor Mati božja na Sv. Višarjah. To, da ni bila tako široka kot Malka, mu je bilo še posebno všeč. Ko je ležal v postelji in gledal za njo, ko je šumela po sobi, si je predstavljal, da je njeno telo gotovo čudovito ravno in lepo.

Skušal je, da bi ji čim večkrat pogledal v velike oči, toda sestra je s trepalnicami vselej brž pokrila pogled.

Ugotovili so, da je bolan na črevesju. Pri zdravniškem pregledu je moral ležati nag.

Ker je bila sestra Bonifacija pri pregledu poleg, je bil užaljen. Zdelo se mu je sramotno, da v njeni navzočnosti z njim počno kaj takšnega. Uverjen je bil, da brijejo zdravniki samo norce z njim in skoraj jokajoč je zahteval svojo obleko. Razžaljen se je odpravljal domov, čeprav so mu vsevprek prigovarjali, naj ostane. Obesil je na ramo lajno in odkrevsal iz bolniške sobe; s pestjo si je brisal solze. Na hodniku je še počakal sestro in ji brž povedal: — Ve'te, da vas imam rad, zato tudi grem, ker se norčujejo iz mene, ve'te, da vas imam potem zares rad, če bom zaradi vas umrl. Hotel je ujeti njeno roko, toda sestra je že odšumela dalje.

Še s težjim srcem kakor takrat, ko mu je ušla Malka, je odhajal zdaj domov. Toliko bi bil rad povedal sestri. Rad bi ji bil povedal tudi to, da bi jo vzел za ženo, če pa ona tega ne more storiti, bi ji pa prinesel vsaj pomarančo. Ve'te, da vas imam potem res rad! vsaj to ji je hotel še povedati. In mu je ušla.

*

Nič več ni mogel prenašati bolečin v trebuhu, zato je odlezel na socialni urad po ubožni list za sprejem v bolnico. Zdaj je sklenil, da ne bo več ušel iz nje, pa naj počno z njim, kar hočejo; prehude so bile bolečine.

Ko je ležal v bolniški sobi, je neprestano gledal k vratom; toda, kadar koli se je med njimi pokazala sestra, je bil nanovo razočaran. Končno ni zdržal več in dejal je bolniku, ki je ležal poleg: — Ve'te, da imam pomarančo za sestro Bonifacijo, pa jo zastoj čakam. Le kje neki je, ve'te, da sem že kar bolan od čakanja.

Prestavljena je bila na drug oddelek.

S to novico se mu je zrušilo vse: hrepenenje, veselje in moč do življenja. Z medlimi očmi je strmел v strop; bil je, kakor da je že odmrl za ta svet. Ko se je nekako le privadil misli, da ne bo več videl sestre Bonifacije, mu je postalo v bolnici neznosno dolgčas. Zdaj si je na novo zaželel, da bi ga obiskala Malka. Ležal je nepremično na svoji postelji in v duhu še enkrat preživljal vse trenutke, ki jih je nekoč preživel z Malko. Njegove moči so vidno pojemale; za nobeno stvar se ni več menil, zdelo se je, da ga niti bolečine ne morejo docela prevzeti. Čim bolj se je bližal koncu, tem pogosteje je strmел v vrata. Čakal je, kdaj se bodo odprla in bo skozi nje vstopila Malka. Toda nje ni bilo. Še zadnji trenutek so se mu zavrtile oči proti vratom, nato pa so se v njih pokazale zadnje solze.

*

Bolniška štrežnika sta nesla iz bolniške dvorane kirurgičnega oddelka črna nosila, pokrita z rjuho. Izpod nje so molela bledomodra, trdo stegnjena stopala lajnarja Lovra. Ker štrežnika nista imela istega koraka, sta se smešno kot dve gosi zibala vsak na eno stran. Lajnar Lovro bi se bil gotovo pritožil, če bi se bil zbudil: — Ve'te, da že tako nerodno nosita, da se mi od zibanja kar želodec obrača, ve'te, da je potem res hudo.

MARINETTI NA KONGRESU PEN-
KLUBOV V BUENOS AIRESU

Kakor znano, je bil lani v začetku septembra svetovni kongres PENklubov v Buenos Airesu, ki se ga je v imenu slovenskega PENkluba udeležil pesnik *Pavel Golia* in poročal o njem v slovenskih listih. Zanimiv članek o tem kongresu je priobčil tudi srbski delegat dr. *Vladeta Popović* v »Srpskem književnem glasniku« (v št. od 16. novembra in 1. decembra 1936). V. Popović popisuje najprej vožnjo s parnikom v Buenos Aires, oriše njene značilnosti, zlasti pa zanimivo popiše delegate, ki so se skupno z njim vozili na kongres: *Julesa Romaina*, *Georga Duhamela*, *Emila Ludwiga*, *Pavla Golio*, *Štefana Zweiga* i. dr. Nato popisuje sprejem v Buenos Airesu in potek kongresa samega. Nas zanima tukaj predvsem drugi dan kongresa (dne 8. septembra), ko se je prečitala in sprejela mirovna deklaracija. Popis tega dneva naj prinesemo v prevodu:

„Osmege septembra dopoldne je govoril *Emil Ludwig* — — —

»...Niso vsi pisatelji, katerih dela so sežgali v Nemčiji, niti komunisti niti židje. — Kdorkoli je pisal v pacifističnem ali svobodornem duhu, je preganjan ali izgnan. V nemških šolah in na univerzah se pripravljva vojna. Kongres mora vedeti, da se lahko to, kar se je zgodilo v Nemčiji, zgodi tudi v drugih državah: onemogočenje svobodnega mišljenja in umetniškega ustvarjanja. *Heinejeva »Lorelei«* je v neki nemški šolski antologiji označena z besedami: Od neznanega pesnika...«

Ludwigov govor kakor tudi govori prejšnjega dne ne potrebujejo komentarja. Vsem je skupen poudarek, da proti pisateljem in človeštvu velika nevarnost v tem času. Pisateljem, da izgube svobodo izražanja, da postanejo namesto voditeljev, kar so bili do zdaj, orodje diktatur »od zgoraj« ali diktatur »od spodaj«. Človeštvu pa proti nevarnost od ljudi, ki ga tirajo v vojno, katera ne more nikomur ničesar prinesiti, pač pa lahko vse uniči: civilizacijo in blagostanje.

Po *Ludwigovem* govoru je vstal *Jules Romain* in predlagal kongresu deklaracijo:

»V času, ko se zdi, da je nevarnost nove svetovne vojne vedno večja, in ko mnogi ljudje zatrdno mislijo, da je že v bližnji bodočnosti možna katastrofa, kakršna je sedanji rod že enkrat zadela, apelirajo pisatelji vsega sveta, zastopani po svojih delegatih na mednarodnem kongresu PENklubov v Buenos Airesu, na uvidnost vlad in spravljivost narodov.

Z vso odločnostjo poudarjajo, da je vsaka vojna kuga in da ne more človeštvo v nobenem primeru pričakovati od nje kakršnih koli moralnih koristi: in dalje, da se je vojni, ki zdaj preti narodom, mogoče izogniti in da je ni mogoče, ako na nesrečo izbruhne, z ničemer opravičiti.

Prošijo vlade in narode, naj pomislijo, da veliki spopad iz l. 1914 ni mogel rešiti nobenega od problemov, ki so se zastavljali v njegovem začetku; da so ostale za njim razvaline in še večje težave — ne pa kake rešitve.

Posebno poudarjajo, da ne sme nihče zopet trditi, da bi nova vojna materielno koristila kateremu koli narodu, in svečano obsojajo novo zablodo, ki je na tem, da se razširi. V skladu s tem opozarjajo, da antagonizem med političnimi in socialnimi doktrinami, ki zdaj razdvajajo svet, ne more biti odstranjen, ker je napetost priklopela do vrhunca, z ničimer razen z vojno in da bo neizbežno pripeljal do vojne. To bi pahnilo ljudi naše dobe v trpljenje nekakšne novovrstne verske vojne. Toda jasno je dokazano, da verske vojne niso storile drugega, kakor da so poglobile in podaljšale sovraštvo, ne da bi kaj koristile človeški zavesti. Ogenj in meč ne odločata v sferah idealov. Samo z mirnim preoblikovanjem sveta se morejo nasprotujoče si ideje toliko uveljaviti, da dado iz sebe elemente resnice, ki jih morda vsebujejo, ter preidejo tako v novi red sveta.

Ker je še čas, da se svet izogne nepopravljivim napakam, pozivajo pisatelji vsega sveta, v popolni zavesti svojega pravega poslanstva, voditelje človeštva, da pogledajo v oči odgovornostim, ki jih imajo pred sodbo zgodovine; obračajo se na javno mnenje v raznih državah, da se zoperstavi agitaciji s katere koli strani. Kar se tiče pisateljev samih, se obvezujejo, da bodo storili vse, kar bodo mogli, za rešitev naše skupne domovine — civilizacije pred razpadom, ki bi bil v tem primeru dokončen.«

Deklaracija je bila sprejeta soglasno. Islandski delegat je predložil nato sledečo resolucijo:

»XIV. mednarodni kongres PENklubov v Buenos Airesu, potem ko je sprejel mirovni apel vladam in narodom, roteč jih da store vse, kar je v njihovi moči, da rešijo mir, ki je zdaj v nevarnosti, pričakuje od vseh pisateljev, ki pripadajo tej mednarodni organizaciji, da uravnajo svoja stališča in svoje pisanje v mirovnem duhu, ki je osnova te spomenice, in prosi svoj izvršilni odbor, da obvesti vsak cen-

ter o vsakem posameznem prestopku in da eventualno izvaja posledice, ki bodo morda potrebne.«

Tudi ta resolucija je bila soglasno sprejeta.

Vsaki seji kongresa je predsedoval po vrsti eden izmed uglednih delegatov. Dne 8. septembra popoldne, ko je predsedoval italijanski delegat Marinetti, ga je Jules Romain zaprosil za besedo in jo tudi dobil.

Govoril je brez gestikuliranja, zopet mirno, toda odločno. Vsaka njegova beseda je bila kakor pšica, ki zadene v središče: Marinetti je danes popoldne kakor vsi drugi sprejel mirovni apel; toda Marinetti je pred nekaj meseci v nekem članku pozval Italijo, da se s pomočjo znanosti pripravlja na vojno, ker »vojna je edina prava higiena sveta.« Jules Romain je vprašal kongres, ali je mogoče, da je nekdo v istem trenutku navdušen za vojno in miroljuben obenem? Ali je mogoče vzeti Marinettijev pristanek na mirovni apel resno? Ali more biti človek, ki smatra vojno za edino higieno sveta, član PENkluba?

Med delegati in med publiko je nastal krik in vik. Marinetti je bil zbran, miren in dostojanstven, kolegi iz njegove delegacije pa so obkladali francosko delegacijo z najzaničljivejšimi besedami. Krik in vik se je nekoliko polegel, kadar so posamezni govorniki poizkušali, da stvar razčistijo. Tako smo imeli priliko slišati Georgea Duhamela, ki je z nežnim, komaj slišnim glasom izgovarjal močno učinkujoče besede, pozivajoč Marinettija — ki ga ima osebno rad, kakor ima rad tudi Italijo — naj zapusti PENklub, katerega eden glavnih principov je sovraštvo do vojne, in naj si poišče klub, ki bo bolj v skladu z njegovim, Marinettijevim, mišljenjem. Tako smo imeli priložnost slišati tudi glas indijske delegatke, Zofije Vadje, ki je najljubezniveje prosila Marinettija, da sam obrazloži svoj primer. Tako smo imeli priložnost slišati tudi glas mladega egiptskega delegata Mohameda Avada, ki je pribil, da dandanes ljudje, ki jim je ideal svetovni mir, kažejo vojni duh; in predsednika argentinskega PENkluba, ki je opomnil delegate, da so se sešli kot gostje argentinskega PENkluba z namenom mednarodnega sodelovanja ne pa razdvajanja.

Končno je z nenavadno južnjaško zgovornostjo Marinetti razložil, da je svojo domovino klical k junaški obrambi tedaj, ko je bil ves svet proti njej in jo pognal v obupen položaj. Ne sramuje se svojega ravnanja, ker ve, da je bil tudi takrat prav tako iskren, kakor je bil iskren to

jutro, ko je soglašal z apelom za svetovni mir. Izrazilo je poudaril v svojem govoru, da je sam prav tako iskreno za ohranitev svetovnega miru kakor Jules Romaine.

Po tej Marinettijevi izjavi, in po vsem, kar je bilo izrečeno pred to izjavo, sta se francoska in italijanska delegacija drugo drugi opravičile in pobotale.

Vladeta Popović ne pristavlja k temu prizoru nobenega komentanja; in ga tudi ni treba. Nikjer ni razloga za dvom, da je bil Marinetti tedaj, ko je propagiral vojno, manj iskren kakor to dopoldne, ko je glasoval za mir. In za to je prav za prav šlo; in pa za to ali se sramuje svojega ravnanja ali ne. Docela logično je, da se ga ne sramuje. Sramoval bi se, če bi bil tedaj, ko je propagiral vojno manj iskren kakor to dopoldne, ko je glasoval za mir. Francoska in italijanska delegacija sta se glede na to logiko lahko pobotale.

Dr. Vladeta Popović poroča potem o nadaljnjih sejah PENkluba. Med drugim se je razpravljalo na kongresu tudi o socialni pomoči pisateljem v tistih deželah, kjer ne morejo živeti od svojega pisateljskega dela. S tem vprašanjem se bo menda še ukvarjal izvršilni odbor PENklubov. Na zadnjem zasedanju je bilo z obžalovanjem sprejeto na znanje, da H. G. Wells odstopa kot predsednik PENklubov. Za novega predsednika je bil izvoljen Jules Romain. Sklenjeno je bilo tudi, da bo prihodnje leto kongres PENklubov v Rimu, naslednja leta pa po vrsti: v Pragi, v Stockholmu, v Tokiu. J. Ž.

NEMSKE METODE

Iz Stockholma poročajo, da so Nemci poskušali izvajati kontrolo nad švedskimi izdajatelji in knjigotržci. Zveza švedskih založnikov je dobila dopis, v katerem zveza nemških založnikov jasno zahteva od svojih švedskih kolegov, naj odklanjajo knjige, ki bi bile škodljive političnim voditeljem sedanje Nemčije. Nemci so se sklicevali na odločitev svojih lastnih založnikov in knjigotržcev, »da ne bodo objavljali niti razširjali nobene knjige, ki bi potvarjala historična dejstva in bi žalila voditelja države ali naroda ali ki bi zasmehovala ustanove, ki so nedotakljive.« Švedski založniki pa so odgovorili, da prepuščajo odločitev o tem, kakšna literatura je ljudstvu primerna, javni kritiki in neodvisnemu mnenju. Podoben dopis kakor založniki so dobili tudi švedski knjigotržci. V tem dopisu pa je zapisano, »da je mir v Evropi ogrožen zaradi razširjanja knjig, ki so tuje nacistični miselnosti.« »Handelstidning« pa podčrtava, da je izgon takih odličnih pisateljev kot so

Thomas in Heinrich Mann, Arnold Zweig, Feuchtwanger in Remarque prava nesreča za nemški književni trg. Gotenburški časopis označuje to nemško akcijo za poskus kontrole in cenzure nad švedsko literaturo.

—u

TUDI THOMAS MANN JE IZGUBIL NEMŠKO DRŽAVLJANSTVO

»Völkischer Beobachter« z dne 5. decembra prinaša pod naslovom »Judje, marksisti, literati« nov seznam nemških emigrantov, ki jih je hitlerjev režim izključil iz nemškega državljanstva, med njimi našteva s številko 21. tudi Thomasa Manna in njegovo družino s sledečim komentarjem:

»Thomas Mann, pisatelj, je prebival prej v Münchenu. Po prevratu se ni vrnil več v Nemčijo ter se je naselil s svojo ženo Katarino, rojeno Pringsheim, ki je po rodu iz židovske družine, v Švici. Ponovno je sodeloval pri izjavah internacionalnih zvez, ki so po večini pod židovskim vplivom in katerih Nemčiji sovražno mišljenje je bilo znano. Svoje izjave je povezal zadnje čase ponovno z odkritimi državi sovražnimi napadi. O priliki diskusije v nekem züriškem časopisu, ki je razpravljala o vrednosti emigrantske literature, se je odkrito postavil na stran državi nevarnega emigrantstva in je proti državi javno naperil najtežje obdolžitve, ki so natele tudi pri tujezemskem časopisju na močan odpor. Njegovemu bratu Heinrichu Mannu, njegovemu sinu Clausu in hčerki Eriki Mann so že pred dolgim časom odvzeli nemško državljanstvo zaradi njihovega nevredega nastopa v tujemstvu.«

—u.

PIRANDELLOVA DELA

»Giornale della Libreria« od 19. decembra objavlja seznam del pred nedavnim umrlega italijanskega pisatelja Luigija Pirandella. Vsa dela obsegajo 72 zvezkov, med temi je 41 dram, 14 zvezkov novel, 7 romanov, 7 zvezkov pesmi in 3 znanstveno kritično filološka dela, in sicer nemško pisana disertacija »Laute und Entwicklung der Mundart von Girgenti«, »Arte e scienza«, »L'umorismo«. Prvi zvezek pesmi je izšel dve leti pred disertacijo leta 1891 z naslovom »Mal giocondo«, prve

drame pa so iz leta 1917. Poleg tega pozna to poročilo 150 prevodov Pirandellovih del v vse evropske jezike, a nekaj prevodov dram pa tudi v nekatere italijanske dialekte. Drama »Šest oseb išče avtorja« je prevedena v vse kulturne jezike.

—u.

NEMŠKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI V NEW YORKU

Nemški emigranti imajo svojo akademijo znanosti in umetnosti s sedežem v New Yorku. Na zadnji seji so izvolili za predsednika pisatelja Thomasa Manna, v odbor pa so izbrali tudi še celo vrsto znanih pisateljev in znanstvenikov, med njimi Heinricha Manna, Sigismunda Freudita itd.

—u.

ZANIMIVE PREPOVEDI FILMANJA ZNANIH ROMANOV

Londonski časopisi poročajo, da filmsko podjetje Warner Brothers v Ameriki ne bo izdelalo nameravanega Dantonovega filma v režiji Maksa Reinhardta. Državni departement za zunanje zadeve v Washingtonu je namreč vložil proti temu filmu svoj veto. Proti temu filmu je nastala v Ameriki pravcata gonja, češ da je to revolucionaren film in napadli so zlasti Reinhardtov načrt ter tudi Romaina Rollanda, katerega »14. julij« naj bi služil filmu za osnovo. Pri tem so označili Rollanda za »najčistejšega boljševika« in Reinhardtov film kot »propagandni film za Moskvu«. — Zadnje čase je bilo več takih filmskih prepovedi iz višjih političnih motivov, ki so izšle vse iz Washingtona. Prva je bila naperjena proti filmu »Španska plesalka«, druga proti nameravanemu filmanju obsežnega Werflovega romana »40 dni na Musa Dagh«. Proti filmanju tega romana je uspešno protestirala turška vlada, ker opisuje Werfel v tem romanu pokolj in uničenje armenske manjšine po Mladoturkih, kar seveda ni ljubo turški vladi. Tudi proti filmu »Dobra zemlja«, ki je izdelan po romanu Pearl Buckove (ki je izšel tudi v slovenskem prevodu v založbi Modre ptice), so imeli politične pomisleke. Toda protest kitajske vlade je dosegel samo nekatere spremembe manuskripta, filma samega pa ni preprečil.

—u.

P r v i z v e z e k

WELLSOVE SVETOVNE ZGODOVINE

j e p r a v k a r i z š e l

Obsega skupaj s slikami nad 550 strani

Vsebuje nad 140 slik v tekstu in na prilogah ///

Knjiga je vsebinsko in po opremi nad vse pestra in

bogata /// Subskribentom pričnemo razpošiljati ta zve-

zek 8. ali 9. tega meseca /// Drugi zvezek izide v juniju

/// Oglejte si prospekt /// Nihče ne bo mogel pogre-

šati „Svetovne zgodovine“ /// Zato priporočamo vsa-

komur, da jo naroči takoj, dokler traja še subskribcija

Subskribcijska cena za naše naročnike znaša samo

Din 375.—

Ko bo subskribcija zaključena, bo veljala knjiga za

naročnike na naše redne publikacije

Din 450.—

Subskribcija za naše naročnike traja samo še do

25. tega meseca

Kot druga letošnja redna knjiga za naše
naročnike

Andrè Maurois

OBDOBJA LJUBEZNI

Roman

i z i d e v z a č e t k u m a r c a

Pošljite lanski letnik „Modre ptice“ v vezavo.

Vezava stane samo Din 30.—, s poštnino Din 35.—.

Kdor pridobi enega naročnika,

mu vežemo en letnik Modre ptice brezplačno.

Reviji so priložene položnice. Nakažite prvi obrok za mesec januar. Ne pozabite priložiti obroka za „Svetovno zgodovino“.

Pridobivajte novih naročnikov!

Čim več naročnikov, tem boljše knjige. Za vsakega novega naročnika lepo knjižno nagrado.

Nagrade si oglejte na prejšnji strani.

Nagrade

za nove naročnike:

- Kdor pridobi enega naročnika, prejme lahko eno izmed sledečih knjig:
- * Knut Hamsun / *BLAGOSLOV ZEMLJE*, roman v mehko vez.
 - * Knut Hamsun / *POTEPUHI*, roman, v mehko vez.
 - * Walter Scott / *IVANHOE*, roman v mehko vez.
 - * Fülöp Miller / *SVETI SATAN*, biografija, mehko vez.
 - * Sinclair Lewis / *ARROWSMITH*, v mehko vez.
 - * Blasco Ibañez / *KRVAVE ARENE*, roman, v mehko vez.
 - * Prosper Mérimée / *ŠENTJERNEJSKA NOČ*, roman, v mehko vez.
 - * Liam O'Flaherty / *NOČ PO IZDAJI*, roman, v mehko vez.
 - * Jack London / *DOLINA MESECA*, roman, v mehko vez.
 - * Emil Ludwig / *NAPOLEON*, roman, v mehko vez.
 - * Sigrid Undset / *JENNY*, roman, v mehko vez.
 - * Emil Vachek / *KRI NE KLIČE PO MAŠČEVANJU*, roman, broš.
 - * John Galsworthy / *SAGA V FORSYTIH*, 1. knjiga v mehko vez.
 - * John Galsworthy / *SAGA V FORSYTIH*, 2. knjiga v mehko vez.
 - * John Galsworthy / *SAGA V FORSYTIH*, 3. knjiga v mehko vez.
 - Alojzij Gradnik / *SVETLE SAMOTE*, izbor pesmi, v platno vez.
 - Jiřy Wolker / *PRAVLJICE*, v platno vez.
 - Vladimir Bartol / *LOPEZ*, drama, v platno vez.
 - Knut Hamsun / *GLAD*, roman, v platno vez.
 - P. Ripson / *MARSOVE SKRIVNOSTI*, roman, v platno vez.
 - Clara Viebig / *BABJA VAS*, roman, v platno vez.
 - Al Jennings / *PESNIK IN BANDIT*, roman, v platno vez.
 - H. R. Bernorff / *VOHUNI*, biografije, v platno vez.
 - L. N. Tolstoj / *IZPOVED*, v platno vez.
 - R. Kipling / *KNJIGA O DŽUNGLI*, vezano.
 - Ivan Cankar / *MOJE ŽIVLJENJE*, vezano.
 - Ivan Cankar / *GREŠNIK LENART*, vezano.
 - Anatol France / *KUHINJA PRI KRALJICI GOSJI NOŽICI*, v pl. vez.
 - Chesterton / *ČETRTEK*, roman, vezano.
 - W. Shakespeare / *OTHELLO*, tragedija, vezano.
 - Shakespeare / *SEN KRESNE NOČI*, komedija, vezano.
 - Shakespeare / *MACBETH*, tragedija, vezano.
 - F. M. Dostojevskij / *IDIJOT*, roman v štirih delih v platno vez. —
(Za enega naročnika pošljemo dva dela.)

Kdor pridobi dva naročnika, si lahko izbere eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig vez. v platno, ali pa dve izmed gori naštetih knjig.

Kdor pridobi tri naročnike, si lahko izbere eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig vez. v polusnje, ali pa tri izmed gori naštetih knjig.

Kdor pridobi še več naročnikov, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj označenih knjig.

DEKALOG ZALOŽBE MODRE PTICE

(Preberite natančno)

1. Poslovno leto Založbe Modre ptice se prične vsako leto s 1. decembrom in se konča s 30. novembrom prihodnjega leta. Zato izide prva številka revije in prva knjiga že v decembru, zadnja (dvanajsta) številka revije pa v novembru prihodnjega leta. Knjige izhajajo zaporedno, vsake tri mesece ena. Prva v decembru, druga v marcu, tretja v juniju, četrta v septembru.

2. Naročnina znaša za vse leto:

za knjige vezane v mehko	Din 180'—,
za knjige vezane v platno	Din 240'—,
za knjige vezane v polusnje	Din 300'—.

Naročnina se lahko plačuje tudi polletno, četrtletno ali mesečno v enakih obrokih. Poleg te naročnine plača naročnik še enkratno pristopnino Din 10'—, in sicer ob pristopu.

3. Kdor se ne naroči na vse štiri knjige, ne prejema mesečne revije in plača naročene knjige po knjigotrških cenah, to je najmanj 25% dražje.

4. Kdor je reden naročnik Modre ptice, ima pravico, da dobi vsako knjigo, ki jo naroči pri nas in ki je izšla v Založbi Modri ptici, po naročniški ceni, to je 25% ceneje, kakor v knjigotrštvu.

5. Naročnino je treba plačevati zmerom vsaj vsak mesec sproti. Še bolje pa je, če je naročnina plačana vsaj za tri mesece naprej. Kdor ne plačuje naročnine redno, ga opominjamo in mu zaračunamo stroške za opomine. Kdor se tudi opominom ne odzove, mu ustavimo pošiljanje publikacij in izterjamo ves znesek, ki bi ga moral naročnik do konca leta še plačati, po pravnem zastopniku in mu nato pošljemo še tiste publikacije, ki smo mu jih zaradi nerednega plačevanja ustavili. *Pripominjamo pa, da so nam opomini in sploh vsako izterjevanje izredno neljubi, ker nas ovirajo pri poslovanju. Zato prosimo naročnike, da redno plačujejo naročnino, za kar jim bomo resnično hvaležni.*

6. Kdor se naroči na Modro ptico, ne more tega naročila med letom več preklicati, marveč je dolžan, da poravna celoletno naročnino.

7. Kdor bi v prihodnjem letu ne želel biti več naročnik, nam mora javiti svoj odstop najkasneje do 1. oktobra vsakega leta. Takrat gredo namreč publikacije za novo poslovno leto v tisk in se na poznejše odpovedi ne bi mogli več ozirati. Dolžan je še naprej sprejemati knjige in poravnati naročnino.

8. Založba si pridržuje pravico, da v slučaju potrebe ali morebitnih nepremostljivih ovir zamenja eno izmed najavljenih knjig z drugo, ki pa mora biti literarno tudi dobra in pomembna.

9. Naši naročniki si lahko povečajo svojo knjižnico s pridobivanjem novih naročnikov. Razpisane so vedno bogate nagrade.

10. Cenjene naročnike prosimo, da nas o vsem, s čimer morda niso zadovoljni, obveste in da nam vedno javljajo svoje želje in nasvete. Zmerom smo pripravljene upoštevati, kar je v korist celoti, pa tudi ustreči vsakemu posamezniku, če nam je mogoče.

TISKARNA. MERKUR

TRG. IND. D. D.
LJUBLJANA
GREGORČIČEVA 23
TELEFON ŠTEV. 25-52

se priporoča za cenj. naročila,
ki jih bo izvršila hitro, lično

in po zmerni ceni. Tiska
knjige, brošure, časo-
pise, revije, kuverte,
memorande, račune, le-
take, lepake, posetne
karte, letna poročila,
vstopnice, vabila i. t. d.
v eni ali več barvah.

V lastni založbi izdaja:
„Službeni list kraljevske
banske uprave Dravske
banovine“, „Zbirko za-
konov in uredb“, šolske
knjige in leposlovne
knjige, katere seznam
Vam na željo določje.

**Salda-konte, štrace, journale,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***